

Riikka Nurminen ja Liisi Vakkila

”MÄ OON VÄHÄN SELLANEN KUN YS- TÄVÄKANUUNA”

Lasten ja vanhempien näkemyksiä lasten vertais-
suhteista

Opinnäytetyö
Sosiaalia

2018

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tekijä/Tekijät	Tutkinto	Aika
Riikka Nurminen Liisi Vakkila	Sosionomi (AMK)	Maaliskuu 2018
Opinnäytetyön nimi		53 sivua 5 liitesivua
"Mä oon vähän sellanen kun ystäväkanuuna" Lasten ja vanhempien näkemyksiä lasten vertaissuhteista		
Toimeksiantaja		
Päiväkoti Huiskilo Oy		
Ohjaaja		
Arja Salakka Kati Vapalahti		
Tiivistelmä		
<p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia 3–7-vuotiaiden lasten kokemuksia ystävyystyöstä ja yksinäisyydestä sekä vanhempien käsityksiä siitä, millaisia vertaissuhteita heidän lapsillaan on ja miten vertaissuhteita käsitellään päiväkodissa ja kotona.</p> <p>Teoreettiseksi viitekehikseksi muodostui lasten vertaissuhteet, ystävyys-suhteiden merkitys, yksinäisyys, varhaiskasvatus ja sen merkitys vertaissuhteiden tukemisessa sekä vanhempien merkitys lasten vertaissuhteiden tukemisessa. Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena. Aineisto kerättiin lasten osalta teemahaastattelun avulla ja vanhemmilta Webropol-kyselyllä. Tutkimusta varten haastateltiin 13 lasta, ja kyselyyn vastasi 14 vanhempaa. Aineistoanalyysi tehtiin teemoitellen.</p> <p>Kaikilla haastatelluilla lapsilla oli ystäviä päiväkodissa, ja monella lapsella ystäviä oli myös päiväkodin ulkopuolella. Lähes jokainen lapsi kuvaili ystävyys-suhdettaan pitkään kestäneeksi, eli pienetkin lapset pystyvät ylläpitämään ystävyys-suhteitaan. Ystävyys yhdistettiin leikkeihin ja leikkikaveriin. Lapset kertoivat joko etsivänsä leikkikaverin tai leikkivänsä yksin, mikäli he jäävät yksin päiväkodissa. Yksin olevan lapsen huomattessaan, lapset kertoivat pyytävänsä tätä yhteiseen leikkiin. Myös vanhemmilla oli käsitys siitä, että heidän lapsillaan on ystäviä.</p> <p>Kotona ystävyyttä oltiin käsitelty lasten kanssa keskustelujen avulla. Yksinäisyyttä oltiin käsitelty vähemmän, lähinnä ystävyys-käsitteiden kautta. Vanhemmilla oli parempi käsitys ystävyys-käsitteistä päiväkodissa kuin yksinäisyyden. Aiheiden käsittelyn riittävyttä päiväkodissa vanhemmat eivät osanneet arvioida.</p> <p>Opinnäytetyön tulokset ovat hyödynnettävissä varhaiskasvatuksen kentällä yleisesti sekä erityisesti päiväkodissa, jossa opinnäytetyö tehtiin. Tulokset tuovat esiin lasten ja vanhempien näkemykset vertaissuhteista sekä antavat tietoa vertaissuhteiden käsittelyä koskevaan kehittämistyöhön päiväkodissa.</p>		
Asiasanat		
Vertaissuhteet, ystävyys, yksinäisyys, varhaiskasvatus		

Author (authors)	Degree	Time
Riikka Nurminen Liisi Vakkila	Bachelor of Social Services	March 2018
Thesis Title		
"I'm a bit like a friendship cannon" Children's and parents' perceptions of children's peer relations		53 pages 5 pages of appendices
Commissioned by		
Päiväkoti Huiskilo Oy		
Supervisor		
Arja Salakka Kati Vapalahti		
Abstract		
<p>The purpose of this thesis was to study 3–7-aged children's experiences of friendships and loneliness. One aim was also to study parents' perceptions about their children's peer relationships, and how they were handled in the kindergarten and at home.</p>		
<p>The theoretical framework consists of peer relationships, loneliness, the importance of friendships, early childhood education and its significance in supporting children's peer relationships together with parents' contribution. The study was a qualitative study. The data were collected by an interview and a survey. In the study 13 children were interviewed and 14 parents answered to the Webropol-survey. The data were organized into themes for the analysis.</p>		
<p>All the interviewed children had friends in the kindergarten and many of them had friends elsewhere too. The parents were also aware of their children's friendships. Almost all the children described their friendships as long lasting, which means that even small children can maintain friendships. In a situation in which the children felt left alone, they told that they would play alone or find someone to play with. In addition, if they noticed another child playing alone in the kindergarten, they would ask them to play together.</p>		
<p>At home, the friendship had mostly been handled with discussion. Loneliness wasn't handled as extensively as friendship. Parents were also more aware of how friendships had been handled in the kindergarten than loneliness. Nevertheless, they couldn't tell if the topics had been discussed and handled sufficiently.</p>		
<p>The results of the thesis can be utilized in the field of early childhood education and in the kindergarten for which the thesis was made. The results bring out children's and parents' views on children's peer relationships, and also provide helpful information to be used in developing the ways to handle peer relationships in the kindergarten.</p>		
Keywords		
Peer relationships, friendship, loneliness, early childhood education		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	LASTEN SOSIAALISET SUHTEET	7
2.1	Lasten välinen vuorovaikutus	7
2.2	Lasten vertaissuhteet	9
2.3	Ystävyysuhteiden merkitys lapselle	11
2.4	Lasten yksinäisyys	12
3	VANHEMPIEN MERKITYS LASTEN VERTAISUHTEIDEN KEHITYKSESSÄ	13
4	VARHAISKASVATUS	15
4.1	Varhaiskasvatus ja sitä ohjaavat lait ja asetukset	15
4.2	Varhaiskasvatuksen merkitys vertaissuhteiden tukemisessa	15
5	AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET	16
6	OPPINÄYTETYÖN TOTEUTUS	20
6.1	Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset	20
6.2	Kohderyhmä ja tutkimusmenetelmät	21
6.2.1	Lasten haastattelu	22
6.2.2	Kysely lasten vanhemmille	24
6.3	Teemoittelu analyysimenetelmänä	25
7	TUTKIMUKSEN TULOKSET	26
7.1	Lasten kokemus vertaissuhteista	26
7.1.1	Lasten kokemus ystävydestä	26
7.1.2	Lasten kokemus yksinäisyydestä	28
7.2	Vanhempien käsitys lastensa vertaissuhteista	30
7.3	Vertaissuhteiden käsittely varhaiskasvatuksessa vanhempien käsityksen mukaan	32

7.3.1	Vertaissuhteiden käsittely kotona.....	32
7.3.2	Vertaissuhteiden käsittely päiväkodissa.....	33
8	POHDINTA.....	35
8.1	Pohdintaa päätuloksista	35
8.1.1	Ystävyydestä.....	35
8.1.2	Yksinäisyydestä	37
8.1.3	Ystävyyden ja yksinäisyyden käsittelystä	39
8.2	Tutkimuksen luotettavuus.....	41
8.3	Tutkimuksen eettisyys	43
8.4	Opinnäytetyöprosessin pohdintaa ja jatkotutkimusaiheita	45
	LÄHTEET	49

LIITTEET

Liite 1. Haastattelu kysymykset ja vanhempien kysymykset.

Liite 2. Kirje huoltajille.

Liite 3. Tutkimuslupahakemus

1 JOHDANTO

Tässä opinnäytetyössä aiheena on päiväkotikäisten vertaissuhteet keskittyen erityisesti ystävyyssuhteisiin ja yksinäisyyteen. Lapsi luo usein ensimmäiset vertaissuhteensa päiväkodissa (Koivula 2013, 34). Jos lapsi ei saa tarpeeksi positiivisia vertaissuhteita pienenä, hän ei opi tarvittavia sosiaalisia taitoja ja saattaa joutua torjutuksi tai vetäytyä ryhmästä (Laine 2002, 36). Torjutut tai vetäytyneet lapset tuntevat usein yksinäisyyttä ja ovat vaarassa joutua kiusatuiksi (Repo 2013, 138). Tämä taas saattaa johtaa edelleen syrjäytymiseen nuorena (Junttila 2016a, 146). Hyvä tapa pysäyttää tämä kierre ja ennaltaehkäistä syrjäytymistä on kiinnittää riittävästi huomiota lasten vertaissuhteisiin jo varhaiskasvatuksessa (Mustajärvi 2012, 71).

Tutkimuksia lasten ystävyyssuhteista ja yksinäisyydestä on tehty pieniä lapsia enemmän jo kouluikäisille lapsille. Kouluikäisten ystävyyssuhteista ja yksinäisyydestä tutkimustietoa saadaan aina parittomina vuosina, jolloin koko maassa toteutetaan kouluterveyskysely (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2017). Lisäksi lasten vertaissuhteita käsittelevät tutkimukset ovat usein kiusaamisen näkökulmasta. Esimerkiksi Mannerheimin lastensuojelu liiton Kiusaamisen ehkäisy alle kouluikäisten lasten parissa -hankkeeseen liittynyt tutkimus toi esille laajasti pienten lasten kiusaamiskokemuksia päivähoitossa (Kirves & Stoor-Grenner 2010, 1). Tässä opinnäytetyössä haluttiin keskittyä ystävyyssuhteisiin ja yksinäisyyteen varhaiskasvatuksessa. Työn tärkeimmät käsitteet ovatkin vertaissuhteet, ystävyys, yksinäisyys ja varhaiskasvatus.

Tutkimusaineisto kerättiin haastattelemalla sekä vanhemmille laaditulla kyselyllä. Haastattelutilanteessa lapsia havainnoitiin ja saaduilla havainnoilla täydennettiin lasten vastauksia, esimerkiksi lapsen tekemien eleiden myötä. Haastattelujen avulla haluttiin selvittää lasten kokemukset ystävyydestä ja yksinäisyydestä. Vanhemmille suunnatun kyselyn pääteemat olivat vanhempien näkemys lastensa

vertaissuhteista sekä vertaissuhteiden käsittely varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan tässä opinnäytetyössä sekä kotona että päiväkodissa tapahtuvaa varhaiskasvatusta.

Opinnäytetyön työelämäkumppanina toimi mikkeliläinen yksityinen päiväkoti. Päiväkodissa oli neljätoista lasta, jotka kuuluivat tutkimuksen ikähaarukkaan. Haastattelut toteutettiin päiväkodissa 3–7-vuotiaille lapsille. Työntekijät antoivat ohjeita ja parannusehdotuksia haastattelun toteutustavoista ja kysymyksistä. Työntekijöiden mukaan aihe oli heille ajankohtainen. Päiväkodissa oli ollut tilanteita, joissa lapsilla oli ollut ongelmia kavereiden kanssa toimimisessa. Tämän takia ystävyys-suhteiden ja yksinäisyyden käsittely lasten kanssa tuli hyvään ajankohtaan.

2 LASTEN SOSIAALISET SUHTEET

2.1 Lasten välinen vuorovaikutus

Vuorovaikutuksella tarkoitetaan kahden tai useamman ihmisen välistä kanssakäymistä ja kommunikointia (Laine 2002, 36). Sosiaaliset taidot ovat osa vuorovaikutusta ja vaikuttavat sen sujumiseen. Sosiaaliin taitoihin kuuluu tunne- ja itesäätelytaidot sekä sosiokognitiiviset taidot. Näitä taitoja lapsi opettelee vertais- ja ystävyys-suhteissa jo hyvin pienestä pitäen. Ensimmäiset vuorovaikutustilanteet lapsella on vanhempiensa kanssa. Suurin kehitys vuorovaikutustaidoissa sijoittuu 3–7-ikävuosien välille. (Järvinen & Mikkola 2015, 28.)

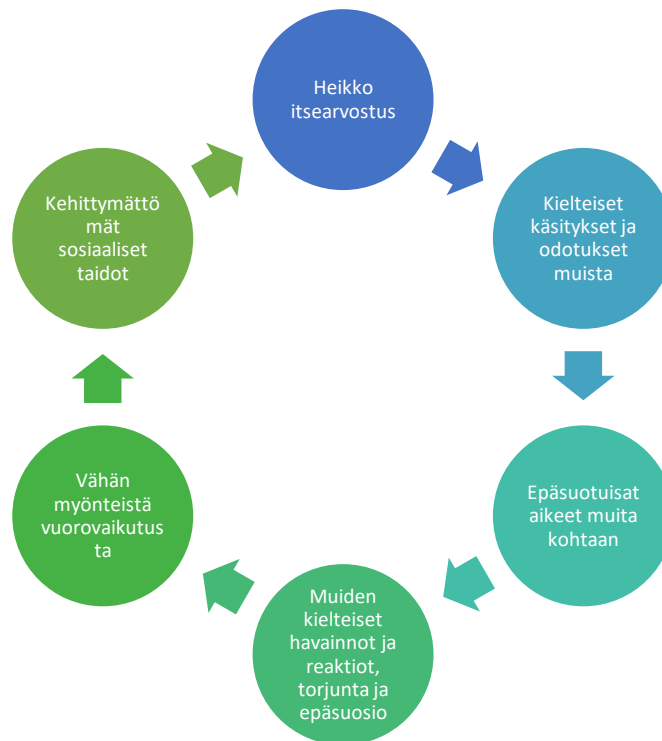
Alle kolmevuotiaat kehittävät vuorovaikutus- ja sosiaalisia taitojaan pääosin vasta aikuisten kanssa. Lapsen kehitystasosta riippuen, 2–4-vuotiaat alkavat huomioida ikätovereitaan ja opettelevat vastavuoroista kommunikointia. Tässä ikävaiheessa lasten sosiaalisen vuorovaikutuksen perustaidot kasvavat. Kolmen vuoden iässä lasten tunnetaidot kehittyvät, he ottavat toiset huomioon puhetilanteissa, oppivat sosiaalisia sääntöjä ja muodostavat yhteisleikkejä. Nämä taidot ovat edellytyksenä kunnolliselle, monimutkaisemmalle vuorovaikutukselle. Vasta 4–7-vuotiailla alkaa monimutkaisten vuorovaikutustaitojen harjoittelu. Lapset ymmärtävät toisen

lapsen olemassaolon itsenäisenä persoonana. Vuorovaikutus on entistä vasta-
vuoroisempaa ja toverisuhteet saavat samoja muotoja kuin lapsi-aikuissuhteilla
oli ennen. (Takala & Takala 1992, 188, 190–192, 196.)

On olemassa myönteistä ja kielteistä vuorovaikutusta. Myönteisessä vuorovaiku-
tuksessa lapsi tuntee itsensä ymmärretyksi ja arvostetuksi. Tällöin hän oppii par-
haiten sosiaalisia, kognitiivisia ja emotionaalisia taitoja. Myönteinen vuorovaiku-
tus edesauttaa sosiaalisten verkostoiden, vertaissuhteiden ja ystävyysuhteiden
luomista. Kielteisessä eli haitallisessa vuorovaikutuksessa lapsi kohtaa torjuntaa,
dominointia ja kiusaamista. Tämä johtaa usein lapsen heikkoon itsearvostukseen,
josta seuraa muihin kohdistuvia epäsuotuisia aikeita sekä vetäytymistä tai ag-
gressiivista käyttäytymistä. Näiden seurauksena lapseen kohdistuu lisää kielteisiä
reaktioita ja torjuntaa. Kun lapsi tuntee torjuntaa tai syrjäytyy muusta ryhmästä,
jää myönteinen vuorovaikutus muiden lasten kanssa vähäiseksi, eikä lapsi saa
harjoitusta sosiaalisissa taidoissa. (Laine 2002, 15–20, 36–37.)

Vetäytyneet, yksinäiset lapset ovat vaarassa ajautua niin sanottuun negatiivisen
vuorovaikutuksen kehään (kuva 1) (Laine 2002, 36.) He eivät ole saaneet ase-
mansa takia harjoitusta sosiaalisissa taidoissa tai positiivista palautetta vuorovai-
kutussuhteista. Tämä aiheuttaa kierteen. Kun lapsella ei ole tarpeeksi myönteistä
vuorovaikutusta, hän ei saa tarvittavia taitoja ja harjoitusta sosiaalisissa taidois-
saan ja tämän myötä hän saa negatiivisia sosiaalisia kokemuksia. Siitä johtuen
lapsen itsearvostus jää heikoksi ja hän ei myöskään arvosta muita, josta seuraa
kielteistä käyttäytymistä toisia ihmisiä kohtaan. Kielteinen käyttäytyminen aiheut-
taa torjuntaa ja syrjintää, josta kehä jatkuu jälleen alusta myönteisen vuorovaiku-
tuksen puutteesta. (Mustajärvi 2012, 26.)

Kuva 1. Negatiivisen vuorovaikutuksen kehä (Laine 2002, 36)

Vetäytyneillä lapsilla on Mustajärven (2012) mukaan juuri varhaiskasvatuksessa mahdollisuus katkaista negatiivisen vuorovaikutuksen kehä, sillä syrjäytyminen vertaisryhmästä on vasta alussa. Tässä kohtaa aikuisella on tärkeä tehtävä. Jos kehää ei havaita tai saada katkaistuksi, seuraukset voivat jatkua nuoruuteen asti ja niillä on vaikutuksia vuorovaikutussuhteisiin koko elämän ajan. (Mustajärvi 2012, 71.)

On kuitenkin huomioitava, että lapsi voi olla yksin omasta tahdostaan. Riski negatiivisen vuorovaikutuksen kehään joutumiseen on silti olemassa, sillä sosiaalisten taitojen ja sosiaalisen käyttäytymisen oppiminen vaatii ryhmässä toimimista ja taitojen harjoittelua. (Laaksonen & Repo 2017, 13.)

2.2 Lasten vertaissuhteet

Lasten vertaissuhteet voidaan määritellä vuorovaikutussuhteiksi, jotka solmitaan sosiaaliselta, emotionaaliselta ja kognitiiviselta kehitykseltään suunnilleen saman tasoisten lasten, eli vertaisten välille (Pörhölä 2008, 94). Salmivalli (2005) toteaa,

että vertaissuhteet opettavat lapselle taitoja, joita tarvitsee yhteiskunnassa (Kirves & Stoor-Grenner 2010, 28). Vertaisten kanssa toimiessa lapsi saa kokemuksia muun muassa vaikuttamisesta, jolloin lapsi oppii, että hänelläkin voi olla vaikutusvaltaa (Kernan, Singer & Swinnen 2011, 6). Vertaistensa kanssa lapsi voi oppia sosiaalisia taitoja, empatiakykyä ja toisen asemaan asettumista. Vertaisryhmällä on myös vaikutusta lapsen identiteetin rakentumisessa. (Marjanen ym. 2013, 60–61.)

Vertaisryhmissä rakentuu erilaisia sosiaalisia rakenteita ja hierarkioita. Lapsi antaa mielessään vertaisryhmänsä jäsenille sosiaalisia rooleja ja asemia omien tuntemustensa mukaan. Nämä annetut roolit auttavat ennakoimaan toisen toimintaa ja kertoo lapselle itselleen, miten hänen tulisi toimia tämän ihmisen kanssa. Kun vertaisryhmän kaikki jäsenet arvioivat toisiaan, arviot ovat usein samansuuntaisia. Tästä syntyy kaikille ryhmän jäsenille omat statukset ja pysyvämmät roolit. Syntyy yhteinen käsitys suosituista ja ei-suosituista lapsista ja koko ryhmä saa oman hierarkkisen rakenteensa. (Laine 2002, 14.)

Hyvä vertaisryhmä tukee sekä lapsen kehitystä että vahvan itseluottamuksen ja positiivisen vuorovaikutuksen muodostumista. Vertaissuhteiden ongelmat voivat sen sijaan lisätä syrjäytymisen ja kiusaamisen riskiä. (Repo 2013, 116–117.) Neitolan (2011) tutkimusten mukaan päiväkotiryhmässä noin kaksitoista prosenttia lapsista suljettiin pois vertaisryhmästä. Näitä lapsia olivat useimmiten aggressiiviset torjutut lapset tai vetäytyneet torjutut lapset. Nämä piirteet heikentävät lasten ryhmässä toimimisen mahdollisuuksia, kun heidät torjutaan vertaisryhmästä ulkopuolelle. (Järvinen & Mikkola 2015, 30–31.)

Kysyttäessä esikouluikäisiltä lapsilta, mikä heille on tärkeää heidän jokapäiväisessä elämässään, nousee esiin usein vertaissuhteet. Monille lapsille tunne ryhmään kuulumisesta on erittäin tärkeää, ja lapset ovat myös motivoituneita löytämään ja ylläpitämään ystävyys-suhteita. (Kernan & Singer 2011, 31.)

2.3 Ystävyysuhteiden merkitys lapselle

Ystävyysuhteet ovat myönteisiä, vastavuoroisia ja tasavertaisia läheisten ihmisten välisiä suhteita. Näissä suhteissa opitaan taitoja, joita tarvitaan läheisissä ihmissuhteissa. (Kirves & Stoor-Grenner 2010, 28–29.) Ystävystymistä itsessään voidaan myös pitää taitona, jossa jokaisella on mahdollisuus kehittyä (Koivula 2011, 130). Ystävyysuhteessa välitetään, tuetaan ja ollaan lojaaleja toiselle sekä arvostetaan toisen tarpeita ja tunteita (Koivula 2013, 34). Ystävyysuhteet ovat välttämättömiä sosiaalisten taitojen oppimiselle ja ylläpitämiselle. Sosiaalisten käyttäytymismallien harjoittelu onnistuu parhaiten samankaltaisten ja saman kehitystason ihmisten kanssa. (Junttila 2016a, 149.)

Lasten väliset ystävyysuhteet vaikuttavat lasten tapaan olla vuorovaikutuksessa. Ystävien välillä on erilainen, syvä luottamus ja tämä avaa uusia oppimismahdollisuuksia, kun uskalletaan kertoa omat haavoittuvuudet ja puutteet. Päiväkoti on tärkeä paikka pienten lasten ensimmäisten ystävyysuhteiden luomisessa. Lapsi oppii ystävyysuhteiden luomiseen tarvittavia sosiaalisia taitoja varhaiskasvatuksessa ja usein saa myös ensimmäiset tasavertaiset vertaissuhteensa päiväkodin lapsiryhmästä. (Koivula 2013, 34.) Tärkeää olisi, että jokaisella lapsella olisi ryhmässään edes yksi kaveri, jota kautta lapsi saisi myös kokemuksen yhteisöön kuulumisesta. Kasvattajat voivat tukea lasten ystävyysuhteiden luomista muun muassa pelien ja leikkien avulla sekä puhumalla lapsiryhmälle ystävyystyöstä ja sen merkityksestä. (Koivula 2011, 130.)

Sebancin ym. (2007, 82–83) mukaan pieni lapsi ei osaa vielä kuitenkaan määrittellä ystävää. Pieni lapsi käyttää vanhemmilta lapsilta saatuja ja opittuja sanoja, mutta eivät välttämättä ymmärrä niiden merkitystä vielä. Pienet, alle kouluikäiset lapset, määrittelevät ystävät vielä pelkän leikin avulla. Heidän mukaan vasta esikoululainen osaa määrittellä ystävän tarkemmin, vaikka sitä pienemmillä lapsilla oli hyvin läheisiä ystävyysuhteita.

Pelkkä ystävyysuhteiden olemassaolo ei takaa lapsen positiivista kasvua, vaan siihen vaikuttaa myös suhteiden laatu ja ominaisuudet. Lapset haluavat sekä kahdenkeskeisiä suhteita että kuulua isompaan ryhmään. Pienten lasten ystävyysuhteet muodostuvat positiivisiksi, jos lapsi tuntee olevansa pätevä, tasa-arvoinen ja arvostettu. Sosiaalisesti taitavat, toisiaan tukevat ystävät, vahvistavat toistensa itsearvostusta ja emotionaalista hyvinvointia. Negatiivisia vaikutuksia ystävyysuhteilla on, jos lapsi joutuu niissä torjunnan tai kiusaamisen kohteeksi, tai jos hän tuntee alemmuuden tunnetta. Näistä suhteiden piirteistä on erityisesti haittaa, jos lapsi on epäsosiaalinen tai sosiaalisissa taidoissa on puutteita. Negatiivisista ystävyysuhteista voi seurata masennusta, yksinäisyyttä, syrjään vetäytymistä ja se saattaa vaikuttaa lopulta koulumenestykseen. (Laine 2002, 13, 16–17.)

2.4 Lasten yksinäisyys

Yksinäisyys määritellään negatiiviseksi psyykkiseksi mielentilaksi, jossa henkilö tuntee ahdistusta puutteellisista sosiaalisista suhteista johtuen. Yksinäisyys jaetaan kahteen perusmuotoon, koettuun yksinäisyyteen ja sosiaaliseen eristyneisyyteen. Sosiaalinen eristyneisyys mitataan henkilön läheisten ihmisten määrällä tai niiden olemassaololla. Ihminen luokitellaan yksinäiseksi, jos hän ei osaa sanoa henkilöä, jolle kertoo yksityisimmät ja henkilökohtaisimmat asiansa. Toisin kuin sosiaaliseen eristyneisyyteen, koettuun yksinäisyyteen vaikuttaa myös ihmisen oma kokemus yksinäisyydestään. (Junttila 2016b, 53, 54–56.)

Jo alle kolmevuotiaat lapset voivat olla yksinäisiä. Lasten yksinäisyyden peruskokemukset ovat pääosin samoja kuin aikuisilla. Lasten yksinäisyys painottuu tunteeseen, ettei heillä ole ketään, joka kuuntelisi, ymmärtäisi tai jonka kanssa olla. Lapsi tuntee itsensä vieraantuneeksi, ikävystyneeksi ja syrjäytetyksi. Näihin liittyy myös voimakas ahdistava mielipahan tunne. Sosiaalisesti yksinäisistä lapsista tuntuu erityisesti, ettei heillä ole kavereita, joiden kanssa olla, heitä ei hyväksytä muiden lasten joukkoon ja heistä ei pidä kukaan. Läheisten ystävien puuttuminen

tai tunne siitä, ettei ole ystävää, jolle puhua tärkeistä asioista, ovat emotionaalisesti yksinäisten lasten piirteitä. (Junttila 2016a, 149, 151.)

Pienet lapset saattavat tuntea herkemmin olevansa yksinäisiä, jos he joutuvat olemaan yksin. Pienet lapset mieltävät ystävyysuhteet riittäviksi, kun niitä on määrällisesti paljon. Mitä vanhempi lapsi, sitä enemmän ystävyysuhteiden laatu alkaa merkitsemään ja usein nuorelle riittääkin jo pari syvempää ystävyysuhteita torjumaan koetun yksinäisyyden. (Junttila 2016a, 154–155.)

On kuitenkin tärkeää huomioida, että yksin leikkivä lapsi ei välttämättä tunne olevansa yksinäinen. Pienet lapset saattavat leikkiä mielellään yksin, varsinkin jos he ovat tottuneet siihen kotona. Syynä yksin leikkimiselle voi siis olla tottumus tai lapsi voi vain tykätä leikkiä yksin. Myös aiemmin kohdattu pettymys, kuten torjuttu tuleminen lapsen yrittäessä päästä mukaan leikkiin, voi olla syy yksin leikkimisen mielisuuteen. (Junttila 2015, 36.)

3 VANHEMPIEN MERKITYS LASTEN VERTAISUHTEIDEN KEHITYKSESSÄ

Lapsen ensimmäiset vertaissuhteet syntyvät useimmiten päiväkodissa (Koivula 2013, 34.) Ensimmäiset sosiaaliset suhteet muodostuvat kuitenkin jo aikaisemmin vanhempien kanssa (Järvinen & Mikkola 2015, 28). Vanhemmilla onkin tärkeä tehtävä tukea lasta vertaissuhteissa ja sosiaalisten taitojen kehityksessä (Repo 2013, 214). Jos lapsi ei saa tukea, ei parannusta olemassa oleviin taitoihin synny ja tällä voi olla merkitystä lapsen myöhempään kokonaisvaltaiseen kasvuun. Tämä on vahingoittavaa erityisesti lapselle, jolla on jo ongelmia vertaissuhteissa. (Neitola 2011, 220.) Vanhempien käsityksistä omien päiväkotikäisten lasten sosiaalisesta asemasta ja ystävyysuhteista on Laaksosen ja Revon (2017, 11) mukaan vielä vain vähän tietoa.

Neitolan (2011) tutkimuksen mukaan osa vanhemmista on hyvin selvillä lasten vertaissuhdeongelmista ja tuen tarpeesta. Vanhemmat pitivät yleisimmin ongelmien syinä lapsen ominaisuuksia, luonteenpiirteitä ja negatiivista käyttäytymistä.

Tämä johti toisinaan vääränlaiseen suhtautumistapaan, syyllistämiseen ja kontrollointiin, vaikka kyseessä olisi ollut vain taitojen puute. (Neitola 2011, 221-222.)

Lapsen taitojen tukeminen vaatii yhteistyötä perheeltä ja päiväkodilta (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 32). Vanhemmat eivät pääse mukaan hoitopäivän tapahtumiin, mutta kodin arvot ja asenteet vaikuttavat suuresti lapsen toimintaan päivällä. On tärkeää osallistaa vanhemmat yhteiseen keskusteluun, suunnitteluun ja työhön, sekä saada luotua luottamuksellinen suhde kodin ja päiväkodin välille. (Repo 2013, 205, 214.)

Lapsi omaksuu kotonaan asenteet ja toimintatavat vertaissuhteisiin. Ystävyys-suhteiden aktiivinen ylläpito on tärkeää myös kotona, esimerkiksi kyläilyjen muodossa. Tärkeää on kuitenkin huomioida monipuolisen ja avaran suhtautumisen opettaminen ystävyys-suhteissa, ettei lapsi jää vain yhden parhaan kaverinsa kanssa kahdestaan. Vaikka tällainen kaveri on lapselle tärkeä, saattaa vain yhden kaverin kanssa yhdessä olo ja leikkiminen opettaa torjuntaa ja aiheuttaa pienryhmien muodostumista. (Repo 2013, 214.)

Folkhälsanin syksyllä 2015 toteuttamassa kyselyssä selvitettiin vanhempien käsityksiä lastensa sosiaalisista taidoista, vertaissuhteista ja kiusaamisesta sekä tuen tarvetta lasten vertaissuhteiden ohjaamisessa. Tuloksista ilmeni vanhempien kaipaavan enemmän tietoa ja aiempaa enemmän keskustelua päivähoidon työntekijöiden kanssa. (Laaksonen & Repo 2017, 11.) Lasten vanhempien käsityksiä opilaiden toiminnasta kiusaamistilanteissa tutkineet Kauppi ja Pörhölä (2008, 24) toteavat artikkelissaan, että pystyäkseen tukemaan lastensa turvallisten vertaissuhteiden rakentamista, tulisi vertaissuhdeongelmista keskustella vanhempien kanssa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

4 VARHAISKASVATUS

4.1 Varhaiskasvatus ja sitä ohjaavat lait ja asetukset

Varhaiskasvatus on kasvatuksellista vuorovaikutusta. Sen tarkoituksena on tukea lapsen tasapainoista ja kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja monipuolista oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus on opetuksen, kasvatuksen ja hoidon kokonaisuus, joka on suunniteltua, tavoitteellista ja valvottua. Tärkeänä osana on koulutettu ja ammattimainen henkilökunta, joka järjestää toiminnan. Varhaiskasvatuksella edistetään lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä ehkäistään syrjäytymistä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 8,14–16.)

Varhaiskasvatuksen toteutusta ohjaavat varhaiskasvatuslaki (19.1.1973/36), asetus lasten päivähoidosta (16.3.1973/239), sosiaalihuoltolaki (1301/2014), laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (22.9.2000/812), erinäiset henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista säättävät lait ja asetukset sekä päivähoidon maksuihin ja tukiin liittyvä lainsäädäntö (Opetushallitus 2017). Lisäksi oleellisessa osassa on lastensuojelulaki (13.4.2007/417), jonka tarkoituksena on suojella lapsen oikeutta turvalliseen kasvuympäristöön ja tasapainoiseen kehitykseen.

4.2 Varhaiskasvatuksen merkitys vertaissuhteiden tukemisessa

Varhaiskasvatuslain (Varhaiskasvatuslaki 2 a § 19.1.1973/36) mukaan: "varhaiskasvatuksen tavoitteena on – – kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, sekä edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä, ohjata toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen." Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016, 29) mukaan varhaiskasvatuksen henkilöstö, lasten huoltajat ja lähiympäristö muodostavat vuorovaikutuksessa olevan yhteisön, jonka tehtävänä on tukea ja rohkaista lapsia hyvään vuorovaikutukseen ja ryhmän jäsenenä toimimiseen. Samalla puututaan ristiriitoihin ja opetellaan ratkaisemaan niitä rakentavasti, sekä tuetaan lasten vertais- ja ystävyysuhteiden luomista.

Kun perusopetuslaki määrää oppilaita suojeltavan kiusaamiselta, tulisi varhaiskasvatuksessa näkökulman olla ennemminkin ennaltaehkäisevä, jolloin tarkoituksena on, kiusaamisen ehkäisyn lisäksi, tukea lasta olemaan kiusaamatta. Tämä tarkoittaa, että varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea muita kiusaavaa lasta oppimaan aggressiivisten toimintatapojen tilalle uusia toimintamalleja sekä kehittää omaa empatia- ja moraalikykyä, itsehillintää ja itsekontrollia. (Repo 2013, 29.)

5 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Lasten ystävyyssuhteita ja yksinäisyyttä on käsitelty pienten lasten näkökulmasta tutkimuksissa tähän mennessä vähän, vaikka se on ajankohtainen aihe (Repo 2013, 9). Tutkimuksia on myös kritisoitu niiden aikuispainotteisuudesta (Alasuutari 2005, 145). Kun aikaisempia tutkimuksia etsittiin tätä työtä varten, löytyi paljon kouluikäisille, lasten vanhemmille ja työntekijöille tehtyjä tutkimuksia. Lapsiin itseensä kohdistuvia ja erityisesti lasten omia kokemuksia käsitteleviä tutkimuksia oli vain muutama.

Alle kouluikäisten lasten sosiaalisia suhteita on tutkittu lähinnä kiusaamisen näkökulmasta (Mustajärvi 2012, 1). Mannerheimin Lastensuojeluliitto teetti laajan tutkimuksen kiusaamisen näkymisestä päiväkodissa osana Kiusaamisen ehkäisy alle kouluikäisten lasten parissa -hanketta vuosina 2009–2010. Tutkimuksessa tultiin siihen johtopäätökseen, että päiväkodeissa esiintyy kiusaamista ja se on samantyyppistä kuin kouluissa. Työntekijöillä ei ole tarpeeksi tietoa tunnistaa kiusaamista tai keinoja puuttua siihen. (Kirves & Stoor-Grenner 2010, 1, 42-43.)

Kirves ja Stoor-Grennerin tutkimuksen (2010) aineistosta nousi kolme eri kiusaamistapaa: fyysinen, psyykkinen ja sanallinen kiusaaminen. Kiusaamistilanteet tapahtuivat tutkimuksen mukaan suurimmaksi osaksi vapaissa leikkihetkissä, ulkona ja sisällä. Tutkimuksessa tuli ilmi, että lapset tunnistivat itse selvästi oman ryhmänsä ryhmädynamiikan ja osasivat nimetä tiettyjä rooleja ryhmäläisille. Heillä oli myös omia strategioita hoitaa kiusaamistilanteet. Tutkimuksen myötä korostui, että kiusaamisen ehkäisy tulisi aloittaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja

tärkeää olisi vahvistaa lasten vuorovaikutustaitoja ja empatiakykyä sekä ryhmässä toimimisen taitoja, jotta pystyttäisiin ennaltaehkäisemään ja lopettamaan kiusaaminen. Kiusaaminen liittyy aina ryhädynamiikkaan ja sen takia ryhmään ja yhteisöllisyyteen liittyvien asioiden huomioiminen on todella tärkeää. (Kirves & Stoor-Grenner 2010, 41–43, 45.)

Kiusaamista ja sen ehkäisemistä on tutkinut myös Laura Repo (2013) väitöstudiumuksessaan, jonka tarkoituksena oli selvittää, miten kiusaaminen näkyy, kuinka yleistä se on ja millaisia muotoja se saa alle kouluikäisten lasten parissa. Tutkimustulosten perusteella kiusaamisen uhreja on jopa enemmän alle kouluikäisten lasten parissa verrattuna kouluikäisiin lapsiin. Ilmiötä selitettiin sillä, että häiritsevä ja aggressiivinen käyttäytyminen vähenee huomattavasti kouluikään mennessä, kun aggressiivisen käyttäytymisen kontrollointi kehittyy. (Repo 2013, 64–79.) Tilanteissa, joissa pieni lapsi ei usko selviävänsä tai hän tuntee, ettei hallitse tilannetta, lapsi turvautuu usein aggressioon. Useat tutkimukset ovat osoittaneet myös liian varhain aloitetun päivähoidon olevan yhteydessä kouluikässä esiintyvään aggressiivisuuteen ja käytöshäiriöihin. (Keltikangas-Järvinen 2012, 146–147, 111.)

Mustajärvi (2012) tutki pro gradu -tutkimuksessaan päiväkotikäisten lasten vetäytyneisyyttä sekä vetäytyneiden lasten toimintaa, sosiaalisia suhteita ja tuen tarpeita. Tätä opinnäytetyötä varten, keskeisin tutkimusongelma Mustajärven tutkimuksessa oli vetäytyneisyyden ilmeneminen sosiaalisissa suhteissa. Tutkimuksen tuloksena oli, että sosiaaliset tilanteet ja tapahtumat eivät kiinnosta vetäytyneitä lasta, vaan tämä keskittyy mieluummin ei-sosiaalisiin kohteisiin, kuten leluihin tai muuhun materiaaliin. Vetäytynyt lapsi jättää toisen lapsen tai muun lapsiryhmän ei-sosiaalisten kohteiden, kuten lelujen, varjoon. Vetäytyvä lapsi jää seurallemaan toimintaa mielellään sivusta, eikä hakeudu uusiin sosiaalisiin tilanteisiin itsenäisesti. Vetäytyvä lapsi tarvitsi tutkimuksen mukaan tukea itsetunnon kehittämisessä sekä omien ja toisten tunteiden tunnistamisessa ja käsittelyssä. Heillä oli huomattavasti vähemmän vertaissuhteita ja ystävyyssuhteita kuin ei-vetäytyvillä lapsilla. (Mustajärvi 2012, 44–52.)

Päiväkoti-ikäisten lasten syrjäytymistä vertaisryhmästään selvitettiin myös Turun yliopiston Kasvatustieteiden laitoksella tehdyssä tutkimuksessa vuonna 2002. Pienten lasten sosiaaliset suhteet -tutkimusprojekti tarkasteli syrjäytymisriskissä olevien päiväkotilasten psykososiaalisia piirteitä ja käyttäytymistä sekä syrjäytymisongelmien kasautumista. (Laine & Neitola 2002, 5.) Tulokset olivat samansuuntaisia kuin Mustajärven (2012) pro gradu -tutkimuksessa. Turun yliopiston tutkimuksessa oli mukana 5–7-vuotiaita lapsia yhteensä 205. Aineisto kerättiin lasten haastatteluilla ja kasvatushenkilöstön ja vanhempien arvioista. Tulosten perusteella 5–7-vuotiaiden päiväkotilasten toverisuhde ongelmat olivat yleisiä ja ongelmat kasaantuivat helposti. Lapset voitiin jakaa yksi- ja moniongelmaisiin sekä sisään- ja ulospäin oireileviin. Näillä lapsilla oli heikompi minä-käsitys, puutteelliset sosiaaliset taidot ja heikommat vuorovaikutustaidot verrattuna muihin lapsiin. (Laine & Neitola 2002, 5.)

Mitä pidempään yksinäisyys jatkuu, sitä laajemmin se vaikuttaa koko elämään. Junttila käsitteli luvussaan Lasten ja nuorten yksinäisyys, kirjassa Yksinäisten Suomi (2016a) kahden tutkimushankkeen aineistoja. Hankkeet olivat Sosiaaliset suhteet oppimisessa ja Sosioemotionaalinen oppiminen ja hyvinvointi yläkoulu yhteisössä. Tutkimukset toteutettiin neljäs- ja kahdeksaluokkalaisille. Nämä tutkimukset toteutettiin vanhemmille lapsille, kuin mitä tämän opinnäytetyön kohde-ryhmä on, mutta tulokset ovat hyvin ajankohtaisia ja kattavia Suomen näkökulmasta. Junttila jaottelee yksinäisyyden sosiaaliseen ja koettuun yksinäisyyteen. Näin jaoteltuna yksinäisyyden kokemukset vaihtelevat tutkimustuloksissa alle kymmenen ja yli kahdenkymmenen prosentin välillä. Molemmilla luokkatasoilla pojat kokivat enemmän yksinäisyyttä. Tutkimuksiin osallistuneet kokivat, että yksinäisyys vaikuttaa koko heidän elämäänsä, ei vain sosiaalisiin suhteisiin tai verkostoihin. (Junttila 2016a, 149-150, 153.)

Vanhempien näkemyksiä lasten sosiaalisista taidoista ja suhteista on puolestaan selvittänyt Neitola (2011) väitöskirja-tutkimuksessaan “Lasten sosiaalisen kompe-

tenssin tukeminen – vanhempien epäsuorat ja suorat vaikutustavat”. Hänen tutkimukseensa vastanneista vanhemmista suurin osa (84,2%) oli sitä mieltä, että heidän lapsella on hyvä ystävä. Eniten näitä ystäviä oli päiväkoti- tai koulukavereissa, ja ystävät olivat useimmiten saman ikäisiä ja samaa sukupuolta lapsen kanssa. Neitolan tutkimuksessa nousi esille, että vanhemmat havaitsivat lasten vertaissuhteissa ilmenevät ongelmat melko hyvin. He myös tunnistivat, missä asioissa lapsi tarvitsee kehitystä. Ongelmista ei kuitenkaan oltu huolissaan. Vanhemmat vaikuttavat lasten sosiaalisiin suhteisiin ja taitoihin epäsuorilla ja suorilla tavoilla. Epäsuoria tapoja on esimerkiksi vanhempien oma käsitys vanhemmuudesta, kasvattajana olemisesta ja siihen liittyvistä kyvyistä. Suoria tapoja oli kaikki tietoinen lasten sosiaalisten suhteiden ja taitojen rakentumisen hyväksi tehty toiminta. (Neitola 2011, 144–146, 187, 219–230.)

Muutama samansuuntainen opinnäytetyö löytyi, jotka liittyivät aiheeseen ja olivat toteutettu samoilla menetelmillä, kuin tämä opinnäytetyö. Niemelä ja Saariniemi (2016) tutkivat opinnäytetyössään 3–5-vuotiaiden lasten omakohtaisia kokemuksia yksinäisyydestä ja kasvattajien näkemyksiä aiheesta. He myös vertailivat lasten ja kasvattajien vastausten yhtäläisyyksiä. Tutkimukseen osallistuneet lapset kertoivat, että heillä kaikilla oli kavereita, mutta he lukivat kavereikseen myös aikuiset ja lemmikkieläimet. Niemelän ja Saariniemen saamien tulosten mukaan lasten yksinäisyys liittyy vahvasti yksin olemiseen. Vaikka yksinjäminen tuotti mielipahaa, se ei ollut aina kuitenkaan täysin negatiivinen asia, vaan lapset tyytyivät silloin leikkimään yksin. Kasvattajien tuloksista nousi esille aikuisten merkitys syrjäytymisen ehkäisyssä ja hoidossa. (Niemelä & Saariniemi 2016, 17-22.)

Ojala ja Poikola (2010) toteuttivat saman tyyppisen tutkimuksen teemahaastatteluna 4–6-vuotiaille lapsille aiheenaan lasten kokemus ystävydestä vuoropäivähoidossa. Tutkimus sijoittui vuorohoitoympäristöön ja tuloksissakin painotettiin sen merkitystä. Heidän tuloksien mukaan lapsen viihtymiseen päiväkodissa vaikutti ystävät ja mahdollisuudet leikkiin heidän kanssaan. Heidän tutkimuksessa

ystävät määriteltiin leikin kautta. Ne joiden kanssa oli mukava leikkiä, olivat ystäviä. Ystävät olivat pääasiassa saman ikäisiä lapsia kuin vastaaja. (Ojala & Poikola 2010, 40-41.)

Edellä on muutamia lasten vuorovaikutukseen, ystävyys- ja vertaissuhteisiin, sekä syrjäytymiseen ja yksinäisyyteen liittyviä tutkimuksia. Tutkimusten mukaan lasten ryhmiin muodostuu äänettämiä ryhmädynamiikkoja ja -rooleja, ja näillä rooleilla on laajat vaikutukset lasten vertais- ja ystävyys-suhteissa (Kirves & Stoor-Grenner 2010). Lapsen aggressiivinen käytös tai syrjään vetäytyminen vaikuttaa myös lapsen suhteisiin ja hankaloittaa vuorovaikutuksen ja sosiaalisten taitojen opettelua (Repo 2013). Näillä ryhmästä syrjään joutuneilla lapsilla on riski ongelmienkasautumiseen (Mustajärvi 2012).

Tähän nostetuista tutkimuksista nousi esille, että lasten vuorovaikutustaitoihin tulee kiinnittää erityinen huomio. Jos nämä taidot ovat puutteelliset, näiden tutkimusten mukaan lapsella on vaarana vetäytyminen, syrjäytyminen ryhmästä ja kiusaamisen kohteeksi joutuminen. Vuorovaikutustaitojen kehittymiselle on olennaista, että lapsella on hyviä ja monipuolisia vertais- ja ystävyys-suhteita sekä hän saa harjoitusta sosiaalisissa taidoissa vertaistensa kanssa. (Kirves & Stoor-Grenner 2010; Mustajärvi 2012; Laine & Neitola 2002.) Lapsen itsetunnon kehitys on myös tärkeässä asemassa vuorovaikutuksen kehityksessä. Positiivinen palaute, joka tulee sekä aikuiselta että vertaiselta, on tärkeää itsetunnon kehityksen ja edelleen sosiaalisten taitojen ja vuorovaikutuksen kehityksessä. (Mustajärvi 2012.)

6 OPPINÄYTETYÖN TOTEUTUS

6.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Oppinäytetyön tarkoitus oli selvittää lasten näkemyksiä omista vertaissuhteistaan, erityisesti ystävydestä ja yksinäisyydestä. Tavoitteena oli saada selville, millaisia ovat hyvät ystävät ja onko lapsilla omasta mielestään hyviä ystäviä. Tärkeä aihe

oli myös lasten kokemus yksinäisyydestä ja yksin jäämisestä sekä miten he ovat tällaisissa tilanteissa toimineet.

Työn toinen tarkoitus oli selvittää vanhempien käsityksiä omien lasten vertaissuhteista. Opinnäytetyössä haluttiin selvittää vanhempien käsitykset lastensa ystävyysuhteista ja yksinäisyydestä, sekä niiden näkyminen kotona. Lisäksi haluttiin saada selville vanhempien mielipide siitä, miten ystävyys- ja yksinäisyysaihetta oli heidän mielestään käsitelty päiväkodissa ja kotona, ja oliko aiheiden käsittely ollut riittävää heidän mielestään.

Tämän tutkimuksen päätutkimuskysymykset ovat:

1. Mikä on lasten kokemus vertaissuhteista?
  - a. Mikä on lasten kokemus ystävyydestä?
  - b. Mikä on lasten kokemus yksinäisyydestä?
2. Mikä on vanhempien käsitys lastensa vertaissuhteista?
3. Miten lasten vertaissuhteita on käsitelty vanhempien mielestä varhaiskasvatuksessa?

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan tässä sekä päiväkodissa, että kotona tapahtuvaa varhaiskasvatusta.

6.2 Kohderyhmä ja tutkimusmenetelmät

Tämä tutkimus on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Tutkimuksessa haastateltiin 3–7-vuotiaita lapsia, jotka olivat samassa päiväkotiryhmässä. Haastattelut toteutettiin mikkililäisessä päiväkodissa, jossa oli ikäryhmään kuuluvia lapsia 14, joista haastateltiin 13. Kaikille ryhmän lasten vanhemmille lähetettiin Webropol-kysely. Kyselyyn vastasi 14 vanhempaa. Kaksi vastaajaa jätti vastaamatta muutama kysymykseen, toinen yhteen ja toinen kahteen kysymykseen.

6.2.1 Lasten haastattelu

Aineistonkeruutapana käytettiin haastattelua, koska lapsille haluttiin antaa mahdollisuus omien mielipiteiden esille tuontiin. Alasuutarin (2005, 145) mukaan kvalitatiivisten haastattelujen käyttö lapsuuden tutkimuksissa on lisääntynyt, ja tämä on mahdollistanut entistä paremmin lapsen äänen kuulemisen ja heidän näkökulmansa esiin tuomisen. Haastattelu kysymykset ovat liitteessä 1.

Haastatteluteemat ystävyyteen liittyen olivat: millainen lapsen mielestä on hyvä ystävä, onko lapsella ystäviä (päiväkodissa ja päiväkodin ulkopuolella), mikä tekee toisesta ystävän, mitä ystävien kanssa tehdään, kuinka kauan he ovat olleet ystäviä ja onko uusia ystäviä helppo saada. Näillä saatiin selville ystävyssuhteiden merkitys lapselle. Tarkoituksena oli kuulla lasten oma mielipide ystävyssuhteiden ominaisuuksista.

Lasten haastatteluilla selvitettiin lasten omia näkemyksiä yksinäisyydestään. Tähän liittyvät teemat olivat: mitä yksinäisyys on, onko lapsi jäänyt yksin, leikkiikö lapsi päiväkodissa yksin ja kuinka usein. Lisäksi kysyttiin miltä yksin oleminen tuntuu ja mitä lapsi tekee yksin jäädessään. Junttilan (2016b, 53) mukaan yksinäisyyteen vaikuttaa aina ihmisen oma kokemus yksinäisyydestään. Tämän takia lasten oma kokemus olikin haastatteluissa oleellista. Kysymyksillä haluttiin saada selville myös, mitä lapset tekevät silloin, kun huomaavat jonkun muun olevan yksin. Lapsilta kysyttiin, olivatko he huomanneet jonkun jäävän yksin ja mitä lapsen mielestä pitäisi tehdä silloin. Näin saatiin esille heidän erilaiset toimintatavat yksinäisyyteen reagoimisessa.

Lasta haastateltaessa on otettava huomioon lapsen kehitystaso, kysymysten muotoilu ja lapsen suhde aikuiseen. Haastateltaessa huomioon on otettava myös lapsen toiminnallisuus, sillä lapset saattavat käyttää puheen apuna esimerkiksi kehoaan tai lelua. Haasteena onkin, miten ei-kielellinen kommunikaatio saadaan taltioitua. (Alasuutari 2005, 145–146.) Lapsi kertoo eleillään myös paljon muuta haastattelussa huomioon otettavaa tietoa. Esimerkiksi jos kysymykset tuntuvat

lapsesta liian vaikeilta, lapsi kertoo sen ennemmin eleillään, vetäytymällä tai hiljennemällä, kuin suoraan sanallisesti. (Aarnos 2001, 148.)

Lasten sanattoman viestinnän paljouden takia, haastattelut tehtiin niin, että toinen otti päävastuun haastattelun kysymyksistä ja toinen havainnoi tilannetta. Näin saatiin ylös myös huomionarvoiset ei-kielelliset kehonliikkeet sekä huomattiin, jos haastattelu alkoi ahdistamaan lasta liikaa.

Kun haastattelee lasta, olisi hyvä lähteä liikkeelle lapselle tutuista asioista (Aarnos 2001, 148). Haastattelun tukena voi käyttää myös kuvakortteja tai leluja, etenkin ujojen lasten kohdalla (Repo 2013, 59). Tällä kertaa haastattelujen apuna käytettiin teemaan sopivaa satukirjaa, jonka avulla lapset johdateltiin aiheeseen. Tarinaa pystyttiin käyttämään tukena myös kesken haastattelun. Satukirja Seepra joka oli liian vikkelä (Desmond 2014) kertoo seeprasta, jonka ystävät hylkäävät hänet, koska seepra on liian vilkas. Seepra tuntee itsensä yksinäiseksi ystävien menetyksen seurauksena. Hän saa kuitenkin uuden ystävän, jonka kanssa leikkiä. Lopulta myös hänen vanhat ystävänsä palaavat. Tässä sadussa käsiteltiin lapsille sopivalla tavalla ystävyys- ja yksinäisyysteemoja. Lapset pystyivät samaistumaan seepraan ja löytämään tuttuja piirteitä hahmoista.

Kun haastattelua jatketaan vakaviin kysymyksiin, lapsen on helpompi vastata oman kokemuksensa, kavereidensa kokemusten tai kotona kuullun perusteella. Kysymykset eivät saa olla liian suoria, vaan jokaista haastattelun teemaa tulisi pohjustaa helpommilla kysymyksillä. Lapsi myös palaa jo käsiteltyyn aiheeseen helposti, kun hänelle herää uusia ajatuksia aiheesta. (Aarnos 2001, 148.) Tämä pitää hyväksyä haastattelua tehdessä ja edetä lapsen ehdoilla.

Tutkimuksessa käytetyt haastattelut pidettiin päiväkodin tiloissa, joten ympäristö oli lapsille ennestään tuttu ja turvallinen. Kun haastattelu tehdään haastateltavalle tutussa ympäristössä, on haastattelulla paremmat mahdollisuudet onnistua (Eskola & Vastamäki 2001, 28). Jos lapsi näyttää jännittävän puheen äänittämistä,

voidaan tämän kanssa ennen haastattelua tutustua äänityslaitteeseen ja kertoa mitä äänitteelle tehdään haastattelun jälkeen (Aarnos 2001, 147).

6.2.2 Kysely lasten vanhemmille

Vanhempien näkemykset lasten ystävyys-suhteista ja yksinäisyydestä oli toinen tutkimuskohde. Opinnäytetyössä vanhemmille tehdyn kyselyn avulla haluttiin saada vastausta siihen, millainen näkemys vanhemmilla on lastensa ystävyys-suhteista sekä miten lasten ystävyys-suhteet ja yksinäisyys tulevat kotona ilmi. Kyselyllä selvitettiin myös, miten he kotona käsittelevät ystävyys- ja yksinäisyys-teemoja lasten kanssa. Vanhempien mielipide siitä, miten ystävyyttä ja yksinäisyyttä on käsitelty päiväkodissa, oli myös iso teema kyselyssä. Etenkin oli tärkeää saada tietää, onko näitä käsitelty heidän mielestä tarpeeksi. Kyselyn kysymykset ovat liitteessä 1.

Vanhemmille tehty kysely toteutettiin Webropol-kyselyllä. Etuna tässä oli se, että jokainen kysymykseen vastaava sai kysymykset täysin samassa muodossa, jolloin myös vastausten luotettavuus tältä osin on parempi kuin haastateltaessa (Valli 2001, 101). Kysymysten asettelussa käytettiin valmiita vastausvaihtoehtoja ja avoimia kysymyksiä. Kyselylomakkeen etuna oli haastatteluun verrattuna se, että vanhemmat saivat vastata kysymyksiin rauhassa ja silloin kuin heille parhaiten sopi. Kyselylomakkeen pituuteen ja ulkonäköön tuli kiinnittää huomiota, jotta saatiin täsmällisiä ja mahdollisimman huolellisesti mietittyjä vastauksia. Jos lomake on liian pitkä tai epäselvä, siihen jätetään helposti vastaamatta tai vastaan huolimattomasti (Valli 2001, 100). Koska yhteistyöpäiväkoti, jolle opinnäytetyö tehtiin, oli pieni, myös perusjoukko oli suhteellisen pieni. Tämä oli tiedossa alusta asti. Päiväkodin henkilökunta lähetti vanhemmille muistutuksen kyselystä hyvän vastausprosentin varmistamiseksi. Kohderyhmään kuului päiväkodissa 14 lasta ja kaikkien heidän vanhemmat vastasivat.

6.3 Teemoittelu analyysimenetelmänä

Aineiston käsittely aloitettiin litteroimalla haastattelut ja käymällä läpi vanhempien vastaukset. Litteroinnin aikana jätettiin ylimääräiset, aiheeseen liittymättömät puheet ja äännähdykset pois materiaalista. Tällaista puhetta tulee usein lasten puheessa, kun lapsi poikkeaa aiheesta ja hänen huomionsa herpaantuu (Aarnos 2001, 148). Litteroituna haastattelujen aineistoa oli 18 sivua. Tutkimuksen kannalta oleellisia olivat vastausten asiasisällöt, joten aineistoa ei tarvinnut litteroida täysin sanatarkasti (vrt. Ruusuvuori 2010, 425). Koska haastateltavat olivat lapsia, heidän epäselvästä puheesta täytyi tehdä myös toisinaan olettamuksia ja esimerkiksi nyökkäykset tai muut elekielellä esitetyt vastaukset kirjattiin ylös. Litteroinnissa täytyi myös huomioida joidenkin lasten kielelliset ongelmat. Alasuutari (2005) korostaa, että haastattelussa täytyy käyttää lapsen kieltä haastattelukielenä. Lapset saattavat käyttää puhekielelle erikoisia sanoja ja sanamuotoja vastatessaan haastatteluun ja tällöin haastattelijan tulee siinä hetkessä mukauttaa omaa puhettaan samoihin sanoihin. Lapsi käyttää elekieltä myös hyvin paljon kommunikoinnissa. (Alasuutari 2005, 145, 149–150.)

Tutkimuksen analyysimenetelmänä käytettiin teemoittelua. Tätä analyysimenetelmää käytettiin sekä haastattelujen että kyselyjen analysoinnissa. Teemoittelu tapahtuu Eskolan ja Suorannan (1998, 175–185) mukaan niin, että aineisto ryhmitellään teemoittain ja tutkimusongelmaan liittyvistä teemoista nostetaan olennaisimmat kohdat esille. Teemoihin jako rajaa aineistoa ja se vähentyy, mikä helpottaa tulosten tärkeimpien pääkohtien löytämistä (Eskola 2010, 190). Koska tämän työn tutkimuskysymykset olivat melko laajat, käytössä oli niiden lisäksi myös tutkimuksen teemat. Eri teemoista tehtiin taulukot, joihin nostettiin kaikki teemaan liittyvät suorat lainaukset vastauksista. Näistä, välillä pitkistäkin, sitaateista nostettiin tärkeimmät aiheeseen liittyvät kohdat esille, pilkkoen vastauksia pienempiin osiin, kunnes tutkimuskysymysten kannalta oleelliset asiat olivat esillä. Mielenkiintoa herätti myös kohdat, joihin ei osattu vastata, esimerkiksi jos lapsi ei osannut kertoa mitä tekee ystävien kanssa. Nämä kirjattiin taulukkoon myös ylös.

Aineistoa läpikäydessä siitä tehtiin merkintöjä ja muistiinpanoja. Tämän jälkeen aineistoa tulkittiin, jolloin aineistosta nousseet vastaukset kirjoitettiin auki omin sanoin. Aineistoa voi tulkita joko tyypeittäin tai teemoittain, riippuen halutusta lähestymistavasta ja painotuksesta. Tulkintavaiheessa yhdistetään tekijän oma ajattelu, teoriaan kytketty pohdinta ja aineistosta tulleet esimerkit. (vrt. Eskola 2010, 193-194.) Tässä tapauksessa aineistoa tulkittiin teemoittain.

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET

7.1 Lasten kokemus vertaissuhteista

Lasten haastattelut jakoutuivat kahdeksi pääteemaksi, jotka olivat ystävyys ja yksinäisyys. Nämä jakoutuivat vielä edelleen muutamaksi eri alateemaksi. Ystävyysalateemat olivat: millainen on hyvä ystävä, lapsen omat ystävät ja mitä ystävien kanssa tehdään. Yksinäisyyden alateemoja olivat lapsen oma yksinäisyys, miltä yksinäisyys tuntuu ja toimintatavat yksinäisyyteen reagoimisessa.

7.1.1 Lasten kokemus ystävydestä

Haastattelutuloksista kävi ilmi, että lasten kokemus ystävydestä on vahvasti sidoksissa leikkiin. Seitsemän kolmestatoista lapsesta kertoi hyvän ystävän piirteitä kysyttäessä ystävän olevan sellainen, jonka kanssa leikitään. Hyvään ystävään liitettiin myös erilaisia positiivisia luonteenpiirteitä. Lapset kuvasivat ystävän olevan rehellinen ja mukava (1 vastaus), auttavainen (1 vastaus) sekä sellainen, joka ei kiusaa tai riitele (2 vastausta). Kolme lasta ei osannut kertoa millainen on hyvä ystävä.

Mmm, et se kertoo vitsejä, mut se osaa olla myös rehellinen ja mukava. [lapsi 10]

No sellanen joka auttaa ja antaa lahjoja ja leikkii kanssa ja ei tule usein riitoja. [lapsi 3]

Kun kysyttiin, mistä tietää jonkun olevan hyvä ystävä, yleisin vastaus oli yhdessä leikkiminen. Näin oli vastannut yhdeksän lasta. Muiden vastausten mukaan lapset tunnistavat ystävänsä siitä, että heillä on usein kivaa yhdessä, he kyläilevät toisillaan tai he ovat tunteneet toisensa pitkään.

Koska ne on leikkiny mun kaa todella pitkään. Ja silloin kun me ei oltu vielä täällä, me kuitenkin tykättiin toisistamme. [lapsi 4]

Yhden lapsen mukaan ystävänsä tunnistaa siitä, kun sitä vain miettii. Lapsi saattaa tarkoittaa tällä sitä, että hänelle nousee mieleen tietty ystävä tai hän tietää ketkä ovat hänen ystäviään, kun häneltä kysytään niistä. Lapsella on siis selkeä mielikuva, millainen on ystävä – jopa niin selkeä, ettei se vaadi selitystä. Kaksi lapsista ei osannut kertoa, mistä tietävät jonkun olevan heidän ystävänsä.

Kaikki lapset kertoivat heillä olevan ystäviä päiväkodissa. Seitsemän lasta kertoi ystäviä olevan useita. Monet heistä pystyivät myös nimeämään ystävänsä. Lapsista kahdellatoista oli ystäviä myös muualla kuin päiväkodissa. Päiväkodin lisäksi ystäviä oli naapurissa (4 vastausta), sukulaisissa (3 vastausta), kotona perheessä (4 vastausta) ja vanhassa päiväkodissa (1 vastaus). Yksi lapsi kertoi, ettei hänellä ole ystäviä muualla kuin päiväkodissa.

Kaksitoista lasta kertoi tunteneensa ystävänsä jo pitkään. Neljä heistä kertoi tutustuneensa ystävänsä vanhassa päiväkodissa. Seitsemän lasta ei muistanut tai tiennyt, miten olivat ystävästyneet ystävänsä kanssa, vaikka olivat jo tunteneet pitkään. Yhden lapsen mukaan he olivat ystävänsä kanssa jo samassa synnytys-sairaalassa.

No, me ollaan nähty jo yks vuotiaina. Tai no ekaa kertaa me nähtiin vissiin vauvasairaalassa, mut me ei olla niinku nähty toisia. Mä oon (ystävän nimi) päivän vanhempi. [lapsi 10]

Uusien ystävien löytämisen helppous jakoi lasten mielipiteitä. Seitsemän lapsen mielestä uusia ystäviä on helppo saada ja kuuden lapsen mielestä uusien ystävien saaminen ei ole helppoa. Uusia ystäviä saa harrastuksista, naapurista tai pyytämällä.

Mä oon vähän sellanen kun ystäväkanuuna...niinku että saa paljon ystäviä, niinku pyytämällä. Mä oon sellanen. [lapsi 4]

Kaikki lapset kertoivat leikkivänsä ystävien kanssa. Yhteistä tekemistä oli myös pelaaminen (5 vastausta), leikkien suunnitteleminen (2 vastausta) ja syntymäpäivillä käynti (2 vastausta).

Leikitään, tehään kivoja asioita, hypitään hyppynarua, jutellaan. [lapsi 10]

7.1.2 Lasten kokemus yksinäisyydestä

Yksinäisyysaiheiset kysymykset olivat lapsille haastavampia vastattavia kuin ystävyteen liittyneet. Haastatelluista lapsista kahdeksan kertoi joskus jääneensä yksin. Viisi lasta ei ollut, tai ei ainakaan muistanut, jääneensä yksin. Kysymyseen lapsia johdateltiin palaamalla satuun, joka luettiin ennen haastatteluita. Sadussa seepran ystävät eivät enää leikkineet seepran kanssa ja jättivät seepran yksin.

Seitsemän lasta ei ollut leikkinyt päiväkodissa yksin. Kuusi kertoi joskus leikkineensä yksin päiväkodissa, mutta tätä oli tapahtunut vain harvoin. Yksin leikkimistä lapset kuvailivat tylsäksi ja ikäväksi. Kahdeksan lapsen mielestä yksin leikkiminen tuntui pahalta. Lähes kaikkien lasten mielestä yksin leikkiminen on kuitenkin välillä ihan mukavaa.

(pään pudistus) Paitsi oon mä ollu ulkona yksin. Ilman äitiä ja isiä, eikä kukaan. Mut silti mä leikin. [lapsi 1]

No joskus omassa pihassa, mut silloin mulla on ollu kyl hauskaa.

[lapsi 3]

Lapset suurimmaksi osaksi tiesivät, mitä tehdä, jos jäävät yksin. Kuusi lasta kertoi keksivänsä tekemistä yksin, mikäli päiväkodissa ei löydy leikkikaveria. Neljä lasta kertoi tällaisessa tilanteessa etsivänsä leikkikaverin ja vain kolme lasta ei tekisi mitään tai ei tiennyt mitä tekisi.

Kysyisin joltai kaverilta, että saanks tulla leikkiin mukaan. [lapsi 13]

No menen pyytämään, että leikitkö sinä kenenkään kanssa. Jos se leikkii jo, niin sitten minä etsin jonkun toisen leikkikaverin. --- Ja sit jos joku toinen on yksin, niin silloin mä leikin sen kanssa. Siis jos mä olen yksin ja joku toinen on yksin. [lapsi 3]

Lapset eivät juurikaan olleet huomanneet yksinäisiä päiväkodissa. Kolmestatoista lapsesta vain kolme oli huomannut päiväkodissa jonkun lapsen leikkivän yksin. Suurimmalla osalla lapsista oli tiedossa, miten voi toimia tällaisissa tilanteissa, sillä yhdeksän heistä kertoi pyytävänsä yksin leikkivää lasta mukaan leikkiin.

Käsitteenä yksinäisyys oli lapsille vielä hankala. Kuusi lasta ei tiennyt, mitä yksinäisyys tarkoittaa. Viisi kertoi yksinäisyyden tarkoittavan sitä, että on yksin. Yksi lapsista kuvaili yksinäisyyden tuntuvaan tylsältä ja toinen pahalta.

No sitä, ettei pysty leikkimään. Minä en ainakaan pysty leikkimään ilman kaveria. Paitsi joskus, kun se on hauskaa. [lapsi 3]

7.2 Vanhempien käsitys lastensa vertaissuhteista

Kaikkien vanhempien mielestä heidän lapsillaan oli ystäviä päiväkodissa. Suurimmalla osalla lapsista oli myös ystäviä muuallakin. Vain kahdella lapsella vanhemman mukaan, ei ollut ystäviä päiväkodin ulkopuolella. Yhden vanhemman mukaan hänen lapsensa tärkeimmät kaverit olivat päiväkodissa.

Parhaat kaverit ovat päiväkodissa, ovat olleet yhdessä monta vuotta ja menevät kouluun samalle luokalle. Tässä vaiheessa ystäviä on vielä melko vähän. [vastaaja 8]

Ystävyysuhteet ilmenivät kodeissa monella eri tavalla. Kolmentoista vanhemman vastauksessa nousi esille kyläilyt. Joko lapsen tai perheen ystävät tulevat käymään heidän luonaan tai he käyvät ystävien luona. Toinen tärkeä tapa, jossa lapsen ystävyysuhteet tulivat kotona ilmi, oli lapsen omat kertomukset päiväkodin päivästä eli siitä, mitä on tehnyt ja kenen kanssa. Päivästä kerrotaan sekä positiiviset että negatiiviset tapahtumat. Kolmas yleisimmin esiinnoussut tapa oli syntymäpäivät, jotka olivat lapselle tärkeitä tapahtumia.

Kaverisynttärisuma tuonut sen, että kevään aikana oltu neljillä kaverisynttäreillä. [vastaaja 5]

Yhdessä vastauksessa kerrottiin, että päiväkodin kaverit kävivät nimenomaan vain syntymäpäivillä kylässä, koska välimatka oli niin pitkä.

Hoitopaikalta ystävät käyvät vain syntymäpäivinä. Etäisyys määrittää vielä ystävyysuhteita pienillä. [vastaaja 2]

Muita tapoja, joilla ystävyysuhteet ja ystävät olivat esillä kodeissa, olivat erilaiset keskustelut ystävästä ja ystävydestä, ystäväperheet ja heidän kanssa yhteiset tekemiset, sekä kirjekaveri, jolle kirjoitetaan yhdessä. Ystävien vaikutus ilmeni myös kotona lapsen uusien tapojen tai leikkien kautta.

Yhden vanhemman mukaan lapsi halusi olla kotona rauhallisemmin ja yksin, kun päiväkodissa oli ollut jo kokopäivän paljon kavereita.

Tuntuu kuitenkin, että hoidossa on niin paljon kavereiden kanssa, että kotona haluaa leikkiä rauhassa itsekseen tai vanhempien kanssa omilla legoilla tai autoilla. [vastaaja 6]

Kymmenen vanhempaa neljästätoista ei uskonut lapsensa olevan yksinäinen. Kolmen lapsen vanhempi kertoi yksinäisyyden nousevan ilmi vain hetkellisesti, kun lapsi ei löydä leikkikaveria.

Joskus kotona, kun veljet poissa tai eivät leiki siskonsa kanssa niin lapsi on itse hakeutunut aikuisen luo tai sanonut olevansa yksinäinen. [vastaaja 3]

Välillä lapsi kaipaa kaveria vapaa-ajalla, kun isosiskon kaverit ovat kylässä ja hän vielä niin pienenä ei itse vielä pysty omaa verkostoaan rakentaa. [vastaaja 14]

Yhden lapsen vanhempi oli huolissaan lapsen yksinäisyydestä. Tällä lapsella ei ollut leikkikavereita vapaa-ajalla, kun hänellä ei ollut sisaruksia tai kavereita kodin lähellä. Eräs vanhempi myös pohti tulevaa. Vaikka hänen lapsensa olikin nyt pidetty kaveri, oli hänellä huoli, että ujous koituu lapselle haitaksi myöhemmin.

Kovasti on ujo uusissa tilanteissa, enkä tietenkään vanhempana haluaisi, että se johtaisi myöhemmin yksinäisyyteen tai syrjintään kaveriporukasta. [vastaaja 5]

Vain yksi lapsi oli kotona kertonut jonkun toisen lapsen olevan yksinäinen päiväkodissa. Toinen lapsi oli kertonut ujosta ja yksin jäävästä lapsesta. Tämä tukee

sitä, että vanhemmat kertoivat kaikilla lapsilla olevan ystäviä päiväkodissa. Kymmenen vanhempaa kertoi suoraan, ettei lapsi ole kertonut yksinäisistä. Näille kahdelle, jotka olivat kertoneet yksin jäävistä, sekä kolmelle muulle lapselle oli opetettu, miten kohdellaan yksinäisiä.

7.3 Vertaissuhteiden käsittely varhaiskasvatuksessa vanhempien käsityksen mukaan

Varhaiskasvatus tapahtuu kodin ja päiväkodin yhteistyönä. Tämän takia kyselyssä selvitettiin tapoja, joilla sekä kotona että päiväkodissa käsitellään vertaissuhteita. Kyselyllä haluttiin saada selville, miten vanhemmat ovat käsitelleet ystävyyttä ja yksinäisyyttä kotona, sekä mikä on vanhempien mielipide siitä, miten näitä aiheita on käsitelty päiväkodissa.

7.3.1 Vertaissuhteiden käsittely kotona

Jokaisessa kodissa oli käsitelty ystävyyttä jollain tavalla. Kaikki vanhemmat kertoivat keskustelleen lapsen kanssa ystävydestä. Perheissä oli keskusteltu siitä, mitä ystävyys on (4 vastauksessa), että kaikkien kanssa täytyy tulla toimeen (3 vastauksessa), millaisia sääntöjä leikeissä on (3 vastauksessa), miltä toisesta tuntuu huono käytös (2 vastauksessa), että kaikki pitää ottaa leikkiin mukaan (2 vastauksessa) ja miten riitatilanteissa pitää toimia (2 vastauksessa).

Yksinäisyys teema ei ollut perheissä noussut niin paljon käsittelyyn kuin ystävyys. Vain kuusi vanhempaa kertoi käsitelleensä aiheita lapsen kanssa. Viisi vanhempaa oli käsitellyt aiheita hieman ja kolme ei yhtään.

Varmaan käsitelty ystävyuden kääntöpuolena mutta vähemmän.

Ehkä alakoulussa voi olla paremmin ajankohtainen. [vastaaja 4]

Tässäkin aiheessa keskustelut nousivat tavoiksi käsitellä aiheita. Keskusteluaiheina oli paljon samoja teemoja ystävyuden kanssa. He olivat keskustelleet siitä, mitä yksinäisyys on, miten toiset tulee huomioida, ettei ketään saa jättää leikkien

ulkopuolelle ja miltä itsestä tuntuisi jäädä yksin. Kaksi vanhempaa oli myös muistuttanut lasta, että yksinäisyydestä tulee kertoa aina aikuiselle. Yhdessä perheessä oli käytetty sekä ystävyyden että yksinäisyyden käsittelyssä apuna kirjoja.

Eräs vanhempi oli myös huomionnut keskusteluissa, että joskus voi olla ihan hyvä olla yksin.

On keskusteltu, että on hyvä osata olla välillä myös yksin, esimerkiksi leikkiä yksin tai tehdä jotain yksin. [vastaaja 8]

Toinen vanhempi oli muistuttanut omaa lastaan uuden lapsen aloitettua, miten tätä pitäisi huomioida.

Joskus kun hoitoon tuli uusi lapsi, kyselin että onko hän saanut uusia kavereita ja että hänet pitää muistaa ottaa leikkeihin mukaan. [vastaaja 6]

7.3.2 Vertaissuhteiden käsittely päiväkodissa

Suurin osa, yksitoista vanhempaa kolmestatoista, ei osannut sanoa, miten yksinäisyyttä oli päiväkodissa käsitelty. Kaksi vanhempaa osasi kertoa varmasti, että päiväkodissa oli keskusteltu aiheesta.

Keskustelemalla että kaikkien kanssa pitäisi osata leikkiä ja ketään ei saa jättää yksin. [vastaaja 7]

On puhuttu, että ei ole hyvä olla yksin. [vastaaja 9]

Muut epäilivät, että aihetta oli käsitelty esimerkiksi tunnetaito-harjoituksissa tai muistuttamalla, että kaikkien kanssa pitää leikkiä. Kahden vanhemman käsityksen mukaan päiväkodin aikuiset pitävät huolen, ettei kukaan jää yksin.

Ystävyyden käsittely jakoi vastaajia enemmän kuin yksinäisyysaihe. Kolme vanhempaa ei tiennyt, että onko aiheet käsitelty päiväkodissa. Kaksi taas ei osannut sanoa varmasti, miten aiheet on käsitelty. Heidän mukaansa aikuiset kuitenkin auttavat leikkien muodostamisessa, jos lapset tarvitsevat apua. Työntekijät myös sekoittavat leikkikavereita, jotta kukaan ei leiki vain yhden kaverin kanssa. Toinen korosti päiväkodin merkitystä ystävyystaitojen rakentamisessa ja toinen toteaa, että päiväkodissa on niin hyvä yhteishenki, ettei ketään syrjitä.

Aihe on tärkeä, koska se on yksi tärkeä perusta lapsen tulevassa elämässä. Siksi aihe pitäisi olla huolehdittava osa arkea. [vastaaja 8]

Sellainen käsitys on, että lapsilla on hyvä keskinäinen henki, eikä ketään kiusata/sorsita/syrjitä. [vastaaja 5]

Samat tavat huomioida ystävyysuhteiden rakentumista, nousivat myös muiden vanhempien vastauksissa (aikuisten apu ja leikkikavereiden vaihtuminen). Neljä vanhempaa kertoi myös, että päiväkodissa huolehditaan nimenomaan siitä, ettei kukaan jää yksin. Aiheesta oli myös viiden vastaajan mielestä keskusteltu päiväkodissa. Teemoina keskusteluissa oli ollut mitä ystävyys on, kavereiden kohtelu ja miten toiset huomioidaan. Neljän mukaan aiheet oli käsitelty harjoittelemalla tunnetaitoja. Kahden vastaajan mukaan myös kirjoja oli käytetty apuna aiheen käsittelyssä.

Kun vanhempien mielipidettä kysyttiin aiheiden käsittelyn riittävydestä, yhdeksän vastaajaa ei osannut sanoa, oliko ystävyyttä käsitelty tarpeeksi. Yksitoista vastaajaa ei osannut arvioida myöskään, oliko yksinäisyyden käsittely ollut riittävä. Ystävyysaiheen käsittelyyn oli tyytyväisiä viisi vanhempaa. Vain kaksi oli tyytyväisiä yksinäisyyden käsittelyn riittävydestä ja yhden mielestä aiheet ei oltu käsitelty tarpeeksi.

8 POHDINTA

8.1 Pohdintaa päätuloksista

Opinnäytetyössä perehdyttiin lasten kokemuksiin vertaissuhteista, erityisesti ystävyysuhteista ja yksinäisyydestä. Työssä selvitettiin myös vanhempien käsityksiä heidän lastensa vertaissuhteista sekä vertaissuhteiden käsittelyn riittävydestä varhaiskasvatuksessa. Päätulosten pohdinnassa, yhdistettiin lasten ja vanhempien vastaukset lasten vertaissuhteisiin liittyvien kysymysten osalta samoihin kappaleisiin. Vastaukset joko tukivat toisiaan (lasten ja vanhempien vastaukset samansuuntaisia) tai ne osoittivat eroavaisuudet vastauksissa (lasten ja vanhempien vastaukset erilaiset). Jotta yhtäläisyydet ja eroavaisuudet saatiin näkyviin, niitä oli parempi käsitellä samanaikaisesti.

8.1.1 Ystävyydestä

Tulosten mukaan lapset yhdistävät ystävyysuhteen leikkeihin ja erityisesti leikkikavereihin. Samanlaisen tuloksen sai Sebancin ym. (2007) mukaan myös Bigelow (1977) ja Selman (1980) omissa tutkimuksissaan. Bigelowin tutkimuksessa pienet lapset kutsuvat ystäväkseen niitä, jotka leikkivät heidän kanssaan ja Selmanin tutkimuksessa lapset kertoivat, että toinen on ystävä, koska tämä leikkii hänen kanssaan. (Sebanc 2007, 82–83.) Haastatellut lapset liittivät ystäviin paljon positiivisia luonteenpiirteitä. Lapsilla oli paljon samoja kuvailuja ystävästä kuin Koivulalla (2013, 34), joka kertoo ystävyysuhteen tunnusomaisiksi piirteiksi välittämisen, tukemisen, lojaaliisuuden ja toisen ihmisen arvostamisen.

Kaikilla lapsilla oli omien sanojensa mukaan ystäviä päiväkodissa. Monella lapsella oli ystäviä myös muualla. Samanlaiset vastaukset tulivat myös vanhempien kyselyissä. Vanhemmat tunsivat sekä päiväkodissa että päiväkodin ulkopuolella olevat lastensa ystävät. Päiväkodin merkitys ensimmäisten ystävyysuhteen luomisessa on tunnistettu myös muissa tutkimuksissa, kuten esimerkiksi Koivulan

(2013) ja Neitolan (2011) tutkimuksissa. Varhaiskasvatuksessa lapsi oppii sosiaalisia taitoja ja saa luonnollisen tavan tasavertaisten vertaissuhteiden luomiseen, jotka voivat kehittyä ystävyysuhteiksi. (Koivula 2013, 34; Neitola 2011.)

Vanhempien tehtävä lasten ystävyysuhteiden mahdollistajana nousi esille saaduista tuloksista. Vanhempien mielestä kotona ystävyysuhteita ylläpidetään pääosin kyläilyillä. Ystäväperheitä kutsutaan kylään ja käydään vastaavasti heidän luonaan kylässä. Lapsista vain yksi nostaa kyläilyt esille. Useilla lapsilla oli kuitenkin ystäviä naapureissa ja sukulaisissa. Tällaisten ystävyysuhteiden ylläpitäminen vaatii kyläilyä, jotta lapset tapaavat. Kun vanhemmat kertoivat ystäväperheistä ja vierailuista heidän luonaan, herää kysymys lapsen mahdollisuudesta päättää ja vaikuttaa kyläilyihin. Päättävätkö vanhemmat, kenen luona käydään kylässä ja ketä ystäviä tavataan? Alle kouluikäinen harvoin kyläilee yksin ystäviensä luona, kuten yksi vanhempikin huomautti vastauksessaan. Jos lapsi leikkii naapurissa olevien ystävien kanssa, tähänkin lapsi useimmiten pyytää luvan vanhemmalta. Vanhemmalla on siis usein mahdollisuus vaikuttaa siihen, kenen kanssa lapsi pääsee leikkimään ja luomaan ystävyysuhteita. Neitolan (2011, 226–227) tutkimuksessa tulikin ilmi, että vanhemmat muokkaavat aktiivisesti lapsen sosiaalista ympäristöä ja säätelevät, kenen kanssa leikitään ja kuinka kauan. Neitolan tutkimustulosten mukaan vanhemmat eivät toisinaan edes tiedostaneet säätelynsä määrää. Ohjaus ja neuvonta ovat tärkeitä, jotta pieni lapsi oppii luomaan ystävyysuhteita, mutta tämän tulisi aina toteutua lapsen tarpeiden mukaisesti, ei liian ohjatusti.

Tärkeä ystävien tapaamistapa oli myös syntymäpäivät. Tämän nostivat sekä lapset että vanhemmat esille. Lapsille syntymäpäivillä on suuri merkitys. Se, kuka saa kutsun ja kuka ei, kertoo suosiosta. Kirves ja Stoor-Grenner (2010, 20) huomasivat tutkimuksessaan syntymäpäiväkutsuja käytettävän vallan välineenä jo pienten lasten välillä. Tämän saman kertoo myös Repo (2013, 194). Meidän saamista vastauksista yksi lapsi kertoi ystävän antavan lahjoja, mutta suoraan syntymäpäiviin liittyvää vallankäyttöä ei ollut havaittavissa vastauksista. Lapset mielsivät syntymäpäivät iloisiksi asioiksi.

Lähes jokaisen lapsen ystävyysuhteet olivat olleet lasten kuvailujen mukaan pitempiaikaisia. Vastausten perusteella pienet lapset pystyvät siis ylläpitämään kaaverisuhteitaan hyvin. Paljon on tietysti kiinni vanhempien päätöksistä. Esimerkiksi asuinpaikan pysyvyydellä on tärkeä merkitys lasten suhteiden kehityksessä (Neitola 2011, 220). Pienet lapset ovat hyvin paljon riippuvaisia vanhempien valinnoista. Esimerkiksi yhden haastatteluun osallistuneen lapsen ystävä ei ollut enää samassa päiväkodissa, joten he eivät nähneet niin usein. Yksi vanhempikin kertoi, kuinka oma lapsi kaippaa edellisen asuinpaikan ystäviä.

8.1.2 Yksinäisyydestä

Haastatelluista lapsista kahdeksan oli jäänyt joskus yksin. Näitä tilanteita oli kuitenkin vain harvoin. Kukaan lapsista ei kertonut olevansa yksinäinen tai jäävänsä toistuvasti yksin. Lasten kuvailut yksinäisyydestä olivat hyvin normaaleja eli lapsesta tuntuu, ettei hänellä ole ketään, jonka kanssa olla ja lapsi tuntee ahdistavia tunteita ja mielipahaa. Junttilan (2016a, 149) mukaan samanlaiset tuntemukset ovat normaaleja lasten yksinäisyyteen liittyviä tunteita. Kyselyyn vastanneista vanhemmistakaan suurin osa ei usko lapsensa olevan yksinäinen, sillä näin vastasi kymmenen vanhempaa neljästätoista. Kolme vanhempaa oli huomannut, että lapsi sanoo olevansa yksinäinen, kun jää yksin. Tämä saattaa olla pienelle lapselle normaali tapa tuntea, sillä mitä pienempi lapsi, sitä enemmän yksinäisyyden tunne liittyy fyysiseen yksinolemiseen (Junttila 2016a, 155). Vanhemmat kertoivat keskustelevänsä lapsen kanssa, kun tämä kertoo yksinäisyyteen liittyvistä tunteista.

Vain kolme lasta kertoi huomanneensa toisen lapsen jääneen yksin päiväkodissa. Vanhemmista vain yksi muisti lapsensa kertoneen kotona tällaisesta. Tämä tukee lasten omia kertomuksia siitä, etteivät he ole juurikaan yksin päiväkodissa. Saatujen vastausten perusteella voidaan todeta, että kyseisessä päiväkodissa ei todennäköisesti ole yksinäisiä lapsia, sillä haastatteluihin osallistui valtaosa päiväkodin lapsista. Kukaan lapsi ei kertonut jäävänsä yksin toistuvasti,

eikä kukaan vanhemmistakaan ollut huolissaan lapsen yksinäisyydestä päiväkodissa. Vanhempien vastaukset kertoivat, että työntekijät huomioivat aktiivisesti yksin leikkiviä ja kannustavat lapsia yhteisiin leikkeihin.

Kahden lapsen vanhemmat nostivat esille jonkinasteisen huolen lapsen yksinäisyydestä. Tämä huoli liittyi joko tulevaisuuteen tai vapaa-aikaan. Hienoa on, että vanhemmilla oli jo huomio lapsen mahdollisesta yksinjäätymisestä riskistä. Vanhempien olisi tärkeää kertoa huolet lasten yksin olosta tai ujoudesta myös päiväkodin henkilökunnalle tai tulevaisuudessa koulun henkilökunnalle. Näin he kaikki osavat ennakoida, jos tulevaisuudessa nämä alkavat muuttua ongelmiksi. Ujon lapsen kanssa aikuisten on hyvä havainnoida vertaissuhteissa tapahtuvaa vuorovaikutusta, jotta ei synny riskiä negatiivisesta vuorovaikutuksen kehästä (Mustajärven 2012, 71). Ujot ja vetäytyvät lapset ovat vaarassa joutua kiusaamisen kohteeksi valitettavan usein. Torjunta ei välttämättä tapahdu varhaisina vuosina, mutta ympäristön tarjoamien positiivisten kokemusten puutteen takia riski kasvaa. (Repo 2013, 138–139.)

Positiivinen huomio tutkimusaineistossa oli, että lapset osaavat leikkiä yksin, eivätkä pidä sitä ahdistavana. Toisinaan lapsi voi jopa kaivata rauhaa ja yksin leikkejä. Junttilan (2015) mukaan lapsille yksin leikkiminenkin on täysin normaalia, jos he ovat tottuneet kotona leikkimään yksin. Yksinkin leikkivää lasta tulee havainnoida ja seurata. Aikuisen tehtävä on huomata, haluaako lapsi omasta tahdosta leikkiä yksin vai jääkö hän vain tilanteen pakosta yksin. On myös mahdollista, että lapsi jää yksin, koska on oppinut välttämään vaikeita tilanteita suostumalla leikkimään yksin. (Junttila 2015, 36.) Sosiaalisten taitojen opettelu vaatii muita ihmisiä ympärille, joten vaikka lapsi olisi luonteeltaan yksin viihtyvä, hänen on hyvä harjoitella ja saada kokemuksia toisten kanssa toimimisesta (Laaksonen & Repo 2017, 13).

Lapsilla oli selvästi tiedossa toimintatavat mitä tehdä, kun he tuntevat jäävänsä yksin tai huomaavat jonkun toisen jäävän yksin päiväkodissa. Lapset keksivät oman leikin tai käyvät kysymässä toisilta lupaa liittyä leikkiin, jos jäävät yksin. He

myös kertoivat pyytävänsä yksin olevaa omaan leikkiin mukaan. Vanhemmatkin kertoivat opettaneensa näitä toimintatapoja. Erityisesti monet vanhemmat kertoivat keskustelleensa lasten kanssa siitä, miten toimitaan, kun huomaa toisen olevan yksin. Lapselle on tärkeää opettaa muiden huomioimista, mutta yhtä tärkeää olisi myös opettaa, mitä tehdä, kun itse tuntee olevansa yksinäinen. Käsitteenä yksinäisyys oli oletetusti lapsille vaikea ja saattoi olla hyvinkin abstrakti. Revon (2013, 143) mukaan jopa 10–12 prosenttia pienistä lapsista tuntee yksinäisyyttä, joten näistä asioista myös täytyy keskustella heidän kanssaan.

8.1.3 Ystävyyden ja yksinäisyyden käsittelystä

Vanhempien vastauksista tuli ilmi, että ystävyyttä oltiin käsitelty kotona lasten kanssa laajasti eri näkökulmista. Tärkein käsittelytapa oli keskustelut lasten kanssa, mutta aiheet keskusteluissa olivat erilaisia. Toisten kanssa toimeen tulemisesta, leikkimisen säännöistä, toisten tunteista ja riitatilanteista oli keskusteltu eri kodeissa. Näiden lisäksi oli käsitelty, että mitä ystävyys on. Yksinäisyyttä oltiin käsitelty ystävyyttä selvästi vähemmän – lähinnä ystävyyden kääntöpuolena. Keskustelut yksinäisyydestä painottuivat enemmän muiden yksinäisten huomioimiseen kuin lapsen omaan yksinäisyyden tunteeseen.

Osa vanhemmista oli sitä mieltä, ettei yksinäisyys kuulu vielä päiväkodissa käsiteltäviin asioihin. Mikäli tällainen ajatus on yleinen, mitä tapahtuu lapselle, joka tuntee yksinäisyyttä jo päiväkodissa? Tutkimukset osoittavat, että jo pienet lapset voivat tuntea yksinäisyyttä (Repo 2013; Junttila 2016a). Junttilan (2016a) mukaan lapsen yksinäisyyden tunteet liittyvät tunteeseen, ettei heillä ole ketään, joka kuuntelisi ja ymmärtäisi tai kenen kanssa olla. Pieni lapsi voi tuntea yksinäisyyden tunnetta myös jäätyään fyysisesti yksin. (Junttila 2016a, 149, 151, 154-155.) Yksinäisyydestä ja siihen liittyvistä tuntemuksista tulisi siis keskustella lapsen kanssa yhtä lailla kuin ystävyydestäkin. Vanhempien on myös hyvä tiedostaa mahdollisuus, että oma lapsi voi tuntea itsensä yksinäiseksi. Kaksi vanhemmista kertoi vastauksissaan huomioineensa tämän ja neuvoivat aina kertomaan tällaisista tunteista aikuiselle.

Kotona lasten kanssa oltiin käyty keskusteluja siitä, miten kavereiden kanssa toimitaan eri tilanteissa. Eräs vanhempi kertoi muistuttaneen lastaan päiväkodissa aloittaneen uuden lapsen huomioimisesta. Kaveritaitoja on tärkeä opetella pienestä pitäen. Neitolan (2011, 83) mukaan lapsen prososiaaliset taidot eli myönteiset käyttäytymistaidot kehittyvät, jos lapsi oppii asettumaan toisen asemaan. Kaikki ystävyysuhteet eivät kuitenkaan tue automaattisesti lapsen positiivista kehitystä. Hyvät ystävyysuhteet tukevat lapsen hyvinvointia ja sosiaalisen kompetenssin kehitystä, mutta näihin negatiivisesti vaikuttaa esimerkiksi dominointi ja alistaminen ystävyysuhteessa. (Repo 2013, 118.)

Kyselyjen perusteella vanhemmilla ei ollut tietoa, miten yksinäisyyttä on käsitelty päiväkodissa. Ystävyysuhteiden käsittelystä vanhemmilla oli parempi käsitys ja sen käsittelystä osattiin kertoa esimerkkejäkin. Herää siis kysymys, onko yksinäisyyttä omana aiheenaan edes käsitelty päiväkodissa vai eikö tieto ole vain kulkenut vanhemmille asti. On mahdollista, että kuten kotona myös päiväkodissa aihetta käsitellään lähinnä ystävyysuhteiden käänköpuolena, jolloin aiheiden käsittelystä painopiste on ystävyysuhteissa. Tällöin luonnollisesti vanhemmat kuulevat enemmän ystävyysuhteiden kuin yksinäisyyden käsittelystä. Mustajärven (2012) mukaan etenkin varhaiskasvatuksen työntekijöillä on tärkeä osa yksinäisyyden ennaltaehkäisyssä ja välttämässä sekä ystävyysuhteiden luomisen tukemisessa. Pienten lasten kohdalla mahdollinen vertaisryhmästä syrjäytyminen on vasta alussa, joten negatiivisen vuorovaikutuksen kehä tai sen riski on mahdollista katkaista juuri varhaiskasvatuksessa. Pienen lapsen negatiivisilla kokemuksilla voi olla vaikutuksia nuoruusikänsä asti ja ne voivat vaikuttaa sitä myöhempiinkin vuorovaikutussuhteisiin. (Mustajärvi 2012, 71.)

Sosiaalisen kompetenssin harjoittelu ei saa olla muusta irrallaan olevaa toimintaa, vaan sen täytyy sulautua osaksi varhaiskasvatuksen arkea (Repo 2013, 120). Eräs kyselyyn vastanneista vanhemmista totesi ystävyysuhteiden olevan tärkeä aihe, sillä se on tärkeä perusta lapsen tulevassa elämässä ja tämän takia huolehdittava osa arkea. Samalla perusteella voi yksinäisyyttä pitää tärkeänä aiheena

käsitellä, sillä sen huomiotta jättämisellä voi olla vakavia seurauksia tulevaisuudessa. Repo (2013) korostaa, että tunne- ja mielentiloja, täytyy käsitellä varsinkin silloin, kun ne ovat päällä. Lapsi ei voi oppia tunteita tai ymmärtää, mikä hänellä on, jos sitä ei ole sanotettu hänelle ja kerrottu, että se on täysin normaali tunne. Lapsi ei opi näitä kirjoista tai näytelmistä, vaan lapsi tarvitsee aikuisen esimerkkiä ja sanotusta ymmärtääkseen uusia tunteita. Erilaisia harjoitteita ja kirjoja voidaan toki käyttää tukena taitojen oppimisessa. (Repo 2013, 120–121.) Jos yksinäisyyttä ei käsitellä lapsen kanssa päiväkodissa eikä kotona, miten lapsi oppisi tunnistamaan omat yksinäisyyden kokemuksensa ja tietäisi mitä silloin tulee tehdä?

Aiheiden käsittelyn riittävyttä päiväkodissa vanhemmat eivät osanneet arvioida. Ystävyyden käsittelyä oli viisi vanhempaa 14:sta pitänyt riittävänä, mutta enemmistö, eli yhdeksän vanhempaa ei kuitenkaan osannut sanoa, onko käsittely ollut riittävää. Yksinäisyyden käsittelyn riittävyttä kysyttäessä 11 vanhempaa vastasi, etteivät osaa sanoa. Vanhemmista voi olla vaikeaa arvioida, mikä on riittävä määrä aiheen käsittelyä, etenkin kun enemmistöllä vanhemmista ei ollut tarkkaa tietoa, onko aihetta ylipäätään käsitelty päiväkodissa. Nykyisen varhaiskasvatussuunnitelman myötä vanhempia tulee osallistaa entistä enemmän päiväkodin toimintaan (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016). Tämä varmasti myös lisää tietoisuutta siitä, mitä teemoja päiväkodissa käsitellään lasten kanssa, kun vanhemmat entistä enemmän saavat vaikuttaa asiaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 velvoittaa myös lisäämään vanhempien tietoisuutta päiväkodissa käsitellyistä asioista ja oman lapsen toiminnasta.

8.2 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimusta tehdessä huomioitiin eettisyyteen ja luotettavuuteen liittyviä asioita koko tutkimuksen ajan. Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuutta ei pystytä arvioimaan täysin samoilla arviointikriteereillä kuin kvantitatiivista tutkimusta. Laadullisesta tutkimuksesta voidaan arvioida tutkimuksen vahvistettavuus, dokumentaatio, tulkinnan ristiriidattomuus ja saturaatio. (Kananen 2014, 145–146, 150–154.)

Vahvistettavuutta, eli todistettavuutta, arvioidaan vertaamalla tulkintojen samansuuntaisuutta muihin samanlaisia ilmiöitä tutkivien tutkimusten tuloksiin (Eskola & Suoranta 1998, 213). Dokumentaatiolla tarkoitetaan sitä, että työn eteneminen kirjoitetaan auki lukijalle ja erityisesti menetelmien ja valintojen syyt perustellaan (Kananen 2014, 153).

Kun tutkimuksen aineisto kerätään teemahaastattelulla, voi aineistosta tehdä erilaisia tulkintoja tutkimusongelmasta ja -kulmasta riippuen. Tulkinnasta johtuvia ristiriitoja aineiston kanssa saadaan selville, kun verrataan kahden ihmisen tulkintoja samasta aineistosta. Tulkintojen ollessa yhteneviä, ei ristiriitaa ole tullut. (Kananen 2014, 153.) Saturaatiolla tarkoitetaan tulosten kylläntymistä, eli sitä, että tutkimuksessa olisi riittävästi vastaajia, jotta teoreettinen peruskuvio nousee esille ja uusilla vastaajilla ei enää saada uutta tietoa tutkimukseen (Eskola & Suoranta 1998, 62–63). Tämä opinnäytetyön luotettavuus arvioitiin tätä kriteeristöä käyttäen.

Tutkimuksen tulokset olivat hyvin pitkälle samanlaisia kuin aiemmissa tutkimuksissa oli saatu tai ystävyys-suhteisiin ja yksinäisyyteen liittyvä teoria toi esille. Tämä tukee työn vahvistettavuutta. Tutkimuksen tulokset olivat samanlaisia, kuin muualla tehdyt tutkimukset, vaikka saadut tulokset pätevätkin vain kyseiseen päiväkotiin. Työn dokumentointi oli kattavaa. Aineistonkeruu- ja analyysimenetelmät olivat perusteltuja ja suunnitellusti toteutettuja. Työn vaiheita kirjoitettiin mahdollisimman paljon auki Opinnäytetyön toteutus –lukuun (luku 6). Tutkimuksen jokainen vaihe on hyvin kuvattu, vaikka tämän olisi voinut tehdä vielä perusteellisemmin alusta asti, esimerkiksi päiväkirjaa pitämällä. Menetelmiin tutustuttiin myös hyvin ennen niiden käyttöönottoa. Erityisesti lasten haastattelu vaati suunnittelua ja pohdintaa, koska siinä oli paljon muuttujia. Työn sisäistä validiteettia, eli tutkinnan ristiriidattomuutta, auttoi se, että työn tekijöitä oli kaksi ja molemmat tutustui-
vat koko aineistoon. Molemmat täydensivät toisen tekemää työtä tarpeen mukaan ja kyseenalaisti korjattavia kohtia. Molempien johtopäätökset työstä olivat lopulta hyvin samanlaiset. Tutkimuksen otos oli suhteellisen pieni, vain 13 haas-

tateltavaa ja 14 kyselyyn vastaajaa. Analyysistä saadut tulokset toistuivat monissa vastauksissa, mutta kuitenkin jokaisesta vastaajasta saatiin lisää tietoa aiheeseen. Tutkimukseen olisi voinut ottaa vielä lisää vastaajia, esimerkiksi toisen päiväkodin lapsiryhmän. Tämä olisi parantanut työn luotettavuutta ja varmistanut saturaation toteutumisen.

8.3 Tutkimuksen eettisyys

Lapsiin kohdistuvissa tutkimuksissa tulee pohtia hyvin tarkkaan eettisiä kysymyksiä. Lapsi- ja lapsuustutkimuksissa on kolme eri metodologista lähestymistapaa, jotka päätyvät erilaisiin eettisiin päätelmiin. Lapsia voi pitää haavoittuvina ja ei vielä kompetentteina osallistujina, mikä johtaa siihen, että lasta koskevat päätökset tulee jättää ympäröiville aikuisille. Toinen tapa ajatella on, että vaikka lapsi olisi kompetentti sosiaalinen toimija, lapsen ja aikuisen välinen valtasuhde vaatii tutkimukselta erilaisen lähestymistavan verrattuna aikuistutkimuksiin. (Strandell 2010, 92.)

Kolmas lähestymistapa on eettisen symmetrian periaate, eli ajatus siitä, että lapseen kohdistuva tutkimus ei tarvitse erityisiä ikämäärittyneitä tapoja lähestyä lasta. Lapsi on kompetentti sosiaalinen toimija ja kyvykäs osallistuja, jolla on oikeus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. (Strandell 2010, 92.) Tähän periaatteen uskoimme mekin tehdessämme haastatteluita. Uskoimme, että lapset olivat kyvykkäitä vastaamaan itseään koskeviin kysymyksiin ja ettei tätä aihetta pystynyt käsittelemään aikuisen välikäden kautta. Lasten omien kokemusten kuunteleminen oli tärkeää, koska ystävyys ja yksinäisyys ovat jokaisen oma kokemus ja tuntemus.

Tutkimuksen alusta asti tiedostimme, että aiheemme saattaa olla joillekin lapsille vaikea ja nostattaa tunteita esille. Teimme kuitenkin valinnan tutkia ystävyys lisäksi myös yksinäisyyttä, koska aiheet ovat hyvin paljon yhteyksissä toisiinsa. Jotta tutkimus ja sen teemojen käsittely olisi helpompaa lapsille, teema tuotiin

esille pehmeämmin tarinan kautta, johon jokainen pystyy samaistumaan ja huomaa lopussa olevan aina toivoa paremmasta.

Suomen perustuslaki ja YK:n Lasten oikeuksien sopimus velvoittavat kuulemaan lasta häntä koskevissa asioissa (Nieminen 2010, 27). Näin teimme mekin, antamalla jokaiselle lapselle mahdollisuuden kieltäytyä vastaamasta kysymykseen tai osallistumasta kokonaan, jos hänestä siltä tuntuu. Lapsille kerrottiin avoimesti mitä tutkittiin ja mihin tutkimusta käytetään.

Ennen tutkimuksen aloittamista, pyysimme tarvittavat luvat työn toteuttamiseen. Teimme työelämäkumppanin kanssa sopimuksen opinnäytetyöstä sekä haimme heiltä tutkimuslupaa (liite 3). Haimme myös lasten vanhemmilta lapsille kirjalliset luvat osallistua tutkimukseen, sillä laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta määrää kysymään huoltajalta lupaa lapseen kohdistuvista asioista (vrt. Nieminen 2010, 32). Tämä on normaali käytäntö aina alaikäisille toteutettavissa tutkimuksissa (vrt. Ruoppala 1999, 32). Lomakkeessa (liite 2) kerroimme tutkimuksen tarkoituksen, tavoitteet ja käytettävät menetelmät. Kerroimme myös, miten tietoja käsitellään haastatteluiden jälkeen ja miten pidämme lasten anonymiteettisyyden. Lomakkeet toimitimme päiväkodille vanhemmille jaettaviksi ja keräsimme ne viikon kuluttua, jotta vanhemmillä oli aikaa vastata.

Aikuisen ja lapsen välistä valta-asemaa alennettiin tekemällä haastattelut lapsille tutussa ympäristössä, päiväkodissa, joka oli meille tuntemattomampi tila. Haastattelut toteutettiin kooltaan pienessä ja lapsille mieluisassa leikkihuoneessa. Paikka, jossa lapset viihtyvät voi auttaa valta-aseman purkamisessa (Kyrönlampi & Määttä 2013, 53).

Haastattelut äänitettiin nauhurilla. Purimme äänitteet tietokoneelle mahdollisimman nopeasti ja poistimme ne nauhurista. Säilytimme äänitteet asianmukaisesti tallessa, niin ettei kukaan ulkopuolinen päässyt kuuntelemaan niitä. Aineisto litte-roitiin tiedostomuotoon, säilytettiin ja käsiteltiin vaaditulla tavalla siten, ettei tiedot levinneet eteenpäin. Aineistot hävitettiin käsittelyn jälkeen tutkimusluvassa ja

vanhempien lupalapuissa sovitulla tavalla (liite 2; liite 3). Sekä äänitteet, että litteroidut tekstitiedostot, poistettiin, kuten oli sovittu. Näin pienellä aineistomäärällä ei ole jatkotutkimustarvetta, joten aineistoa ei tarvinnut tallettaa.

Osallistujien anonymisuus säilytettiin koko tutkimuksen ajan. Lasten nimet säilyivät vain litterointiin asti tiedossa, mutta tämän jälkeen nimiä ei enää tarvittu. Lasten sukupuolia tai ikää ei myöskään eritelty vastausten analysoinnissa, koska vastaajajoukko oli niin pieni, että näiden tietojen avulla olisi ollut liian helppo tunnistaa lapset ja vanhemmat.

Lapsitutkimuksissa tulee reflektoida omaa toimintaa jatkuvasti. Meidän piti olla tietoisia omista ennakoasenteistamme ja pyrkiä välttämään niitä. Tärkeää oli myös pystyä muokkaamaan toimintatapojamme lasten toiminnan ja tarpeiden mukaan, kuten Uusiautti ja Määttä (2013, 16) kehottavat, kun toimitaan lasten kanssa. Muokkasimme muun muassa kysymyksien asettelua ja järjestystä, kun kävi ilmi, ettei alkuperäinen suunnitelma toiminut.

8.4 Opinnäytetyöprosessin pohdintaa ja jatkotutkimusaiheita

Me huomasimme lasten ystävyys- ja vertaissuhteiden vahvistamisen tärkeyden varhaiskasvatuksessa syventävien ammattiopintojen myötä. Näiden opintojen jälkeen oma kiinnostuksemme tähän aiheeseen kasvoi ja päätimme tehdä aiheeseen liittyvän opinnäytetyön. Alkuperäinen suunnitelmamme oli tehdä toiminnallinen opinnäytetyö, jossa olisimme käsitelleet lasten vertaissuhdetaitoja, ystävyyttä ja yksinäisyyttä päiväkodissa. Alkuperäinen ideamme muuttui kuitenkin jo hyvin varhaisessa vaiheessa toiminnallisesta työstä tutkimukseen, mutta teorian tieto, jota olimme jo alustavasti keränneet, liittyi aiheeseen edelleen hyvin. Teemana meillä oli alusta asti lasten vertaissuhteet. Tutkimusidean muotoutuessa teoriaosuus muokkautui edelleen ja saimme laadittua kattavan teoriapohjan työllemme.

Aloitimme opinnäytetyöprosessin alkuvuodesta 2017. Toteutimme haastattelut ja kyselyn yhteistyöpäiväkodissa keväällä 2017. Teoriapohjaa rakennettiin ennen

haastatteluja. Tulosten analysointi tapahtui loppuvuodesta 2017 jatkuen vuoden 2018 alkuun.

Opinnäytetyömme onnistui meidän mielestämme hyvin. Mielestämme teoriaosuus sopi hyvin työn empiiriseen puoleen. Teoriatietoa pystyi hyvin soveltamaan tutkimuksella saatuihin tuloksiin. Saadut tulokset olivat hyvin samansuuntaisia aiempien tutkimusten tulosten kanssa. Saimme haastattelujen ja kyselyn tuloksilla vastaukset laadittuihin tutkimuskysymyksiin. Lasten ääni ja mielipiteet pääsivät esille vertaissuhteiden kuvailussa. Lasten kokemukset ystävydestä ja yksinäisyydestä tulivat hyvin ilmi vastauksissa. Vanhempien käsitykset lasten vertaissuhteista myös ilmeni kyselyn vastauksista hyvin. Asioiden käsittelyn määrät ja tavat nousivat myös tuloksista.

Osa meitä alun perin kiinnostaneista teemoista eivät nousseet tutkimuksessa esille, kuten vuorovaikutusongelmien merkitys vertaissuhteissa tai ystävyssuhteiden luomisessa. Tämä saattaa johtua muun muassa aineiston koosta. Tutkimuksen olisi ehkä voinut toteuttaa myös toisen päiväkodin kanssa. Tässä kyseisessä päiväkodissa ei ollut montaa vuorovaikutusongelmaista lasta, ja ne muutama, joilla oli kielellisiä ongelmia, olivat hienosti ryhmässä mukana. Vanhempien kyselyyn olisi voinut lisätä kysymyksen liittyen lasten vuorovaikutustaitoihin ja tämän vaikutuksiin lapsen vertaissuhteissa, mutta toisaalta kysymyksiä ei voinut laittaa niin paljoa, ettei kyselyyn olisi jaksettu vastata. Uuden teeman lisääminen olisi voinut vähentää vastausten määrää. Jo nyt kaksi vastaajaa oli lopettanut kyselyyn vastaamisen kesken.

Meillä oli alussa tarkoitus kohdistaa tutkimus enemmän lasten omiin mielipiteisiin ja kokemuksiin. Vanhempien vastausten oli tarkoitus jäädä vähemmistöön aineistosta. Kun aineisto oli saatu koottua, ilmeni, että vanhempien vastauksien sisällöt olivat niin antoisia, että niistä sai paljon lisää tärkeää tietoa. Meidän olisi kuitenkin pitänyt keskittyä ehkä vielä enemmän lasten haastatteluista saatuihin aineistoihin, jotta alkuperäinen tarkoitus olisi toteutunut. Saimme nyt jo kuitenkin ongelmitta vastaukset laadittuihin tutkimuskysymyksiin.

Yhteistyöpäiväkodille tutkimus antoi hyödyllistä tietoa päiväkodin lasten vertais-
suhdekokemuksista ja varmistuksen siitä, ettei lapset tunne päiväkodissa itseään
yksinäisiksi. Työskentelyn alussa yhteistyöpäiväkodin työntekijöiden mielipide oli,
että heillä ei ollut yksinäisiä lapsia. He saivat myös tietää, minkälainen käsitys
vanhemmilla on ystävyuden, yksinäisyyden ja vertaissuhteiden käsittelystä päivä-
kodissa. Tämän avulla he pystyvät kehittämään työtään. Tutkimustulosten perus-
teella henkilöstö pystyy arvioimaan mihin asioihin lasten vertaissuhteissa ja nii-
den käsittelyssä tulisi kiinnittää enemmän huomiota. Koska varhaiskasvatus on
kodin ja päiväkodin yhteistyötä, myös tieto siitä, miten vertaissuhteita käsitellään
kotona, auttaa päiväkotia tulevaisuudessa.

Me opimme lasten vertaissuhteista ja yksinäisyydestä sekä sosiaalisten taitojen
harjoittelun merkityksestä syrjäytymiseen ja sen ehkäisemiseen. Tutustuimme
pienten lasten yksinäisyyteen, vertaissuhteisiin ja vuorovaikutustaitoihin parem-
min. Lisäksi opimme tutkimuksen tekemisestä ja sen vaiheista. Hyvä oppimis-
kohde meille oli myös lasten kohtaamiseen liittyvien menetelmien oppiminen ja
näiden taitojen parantaminen.

Ongelmakohta työssä oli prosessin pituus ja erityisesti pitkät aikavälit, jolloin työtä
ei tehty. Tämä aiheutti asioiden unohtumista ja saattaa esiintyä työssä asioiden
päällekkäisyyksinä tai toistumisella. Nämä yritettiin tietysti välttää. Toisaalta tautot
auttoivat myös tarkastelemaan työtä uusista näkökulmista. Huomasimme hel-
pommin tarpeettomat kohdat työssä. Myös tietynlainen unohtaminen auttoi huo-
maamaan kohtia, jotka olivat liian monimutkaisesti tai epäselvästi kerrottu ja joita
emme enää itse ymmärtäneet.

Menetelmällinen puoli aiheutti hieman ongelmia työssä. Haastattelujen ja kyselyn
teko onnistui hyvin ja näihin oli helppoa löytää ohjeistusta teoriakirjallisuudesta.
Jopa lasten huomioimiseen haastateltavina löytyi hyvin ohjeita. Olisimme voineet
pohtia enemmän lasten ryhmähaastattelun mahdollisuutta. Ryhmähaastattelulla

olisi ehkä voinut saada enemmän vastauksia yleisesti lapsilta. Ryhmähaastattelussa olisi ollut kuitenkin vaara, ettei ujommat lapset olisi päässeet sanomaan mitään.

Analysoinnin teoretiedon ymmärtäminen oli hankalampaa, kuin aineistonkeruuseen liittyvän teoretiedon. Eri lähteistä luettuna teemoittelu tehtiin eri tyyleillä. Selkeää ohjenuoraa oli vaikea löytää. Onnistuimme kuitenkin analysoinnissa omasta mielestämme lopulta hyvin. Teemoittelu alkoi onnistua, kun aloitimme vain tekemään sitä. Olemme tyytyväisiä saatuihin tuloksiin.

Aihetta voisi kehittää alkuperäisen suunnitelman mukaisesti, eli toiminnalliseksi opinnäytetyöksi, jossa esimerkiksi tehtäisiin ystävyyttä, yksinäisyyttä ja vertaissuhteita käsittelevä toiminnallinen ohjauskokonaisuus. Jatkotutkimusta voisi tehdä myös erityistä tukea tarvitsevien lasten vertaissuhteista, jolloin voisi paremmin selvittää muun muassa vuorovaikutustaitojen osuutta vertaissuhteiden luonnissa. Lisäksi jatkotutkimusta voisi tehdä vanhempien yksinäisyyden yhteydestä lasten yksinäisyyteen. Tätä näkökulmaa on jo hieman tutkittukin, esimerkiksi Neitolan (2011) tutkimus antaa hieman jo vastauksia, mutta erilaisiakin näkökulmia varmasti on.

Aiheena vertaissuhteet, sekä ystävyys ja yksinäisyys tulee olemaan tulevaisuudessa yhä enemmän esillä varhaiskasvatuksessa. Opetus- ja kulttuuriministeriö julkaisi helmikuussa 2018 lakiesityksen luonnoksen, jossa korostuu lapsen etu nykyistä enemmän. Opetus- ja kulttuuriministeriön tiedotteessa kerrotaan, kuinka uusi laki velvoittaisi varhaiskasvatusympäristöä suojelemaan lasta kaikelta häirinältä, kuten väkivallalta ja kiusaamiselta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018.) Kiusaamisen ehkäisyssä vertaissuhteilla ja kaveritaidoilla on suuri merkitys, kuten tämä opinnäytetyökin on tuonut esille.

LÄHTEET

Aarnos, E. 2001. Kouluun lapsia tutkimaan: havainnointi, haastattelu ja dokumentit. Teoksessa Valli, R. & Aaltola J. (toim.) 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 144–157.

Alasuutari, M. 2005. Mikä rakentaa vuorovaikutusta lapsen haastattelussa? Teoksessa Ruusuvoori, J. & Tiittula, L. (toim.) 2005. Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 145–146.

Desmond, J. 2014. Seepra joka oli liian vikkelä. Helsinki: Lasten keskus.

Eskola, J. 2010. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Aaltola J. & Valli, R. (toim.) 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 133–157.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino

Eskola, J. & Vastamäki, J. 2001. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa Valli, R. & Aaltola J. (toim.) 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 24–42.

Junttila, N. 2015. Kavereita nolla. Lasten ja nuorten yksinäisyys. Helsinki: Tammi.

Junttila, N. 2016a. Lasten ja nuorten yksinäisyys. Teoksessa Saari, Juho (toim.) 2016. Yksinäisten Suomi. Helsinki: Gaudeamus. 149–163.

Junttila, N. 2016b. Yksinäisyyden ulottuvuudet. Teoksessa Saari, Juho (toim.) 2016. Yksinäisten Suomi. Helsinki: Gaudeamus. 52–69.

Järvinen, K & Mikkola, P 2015. Oletko sä meidän kaa? Näkökulmia osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen varhaiskasvatuksessa. Pedatiето.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kauppi, T. & Pörhölä, M. 2008. Miten minun lapseni kohtelee vertaisiaan? Vanhempien käsityksiä oppilaiden toiminnasta koulukiusaamistilanteissa. *Nuorisotutkimus*, 26 (4), 15–25.

Keltikangas-Järvinen, L. 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: WSOY.

Kernan, M. & Singer, E. 2011. Peer relationships in early childhood education and care. Abingdon: Routledge.

Kernan, M., Singer, E. & Swinnen, R. 2011. Introduction. Teoksessa Kernan, M. & Singer, E. 2011. Peer relationships in early childhood education and care. Abingdon: Routledge, 1–14.

Kirves, L. & Stoor-Grenner, M. 2010, Kiusaavatko pienetkin lapset? Mannerheimin lastensuojeluliitto. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://dzmdrer-wng2zx.cloudfront.net/prod/2017/08/01174913/Kiusaavatko-pienetkin-lapset.pdf> [viitattu 21.11.2016].

Koivula, M. 2011. Näkökulmia lasten yhteisöllisyyteen ja yhteisölliseen oppimiseen päiväkodissa. Teoksessa Alila, K. & Parrila, S. (toim.) 2011. Lapsen arki ja vuorovaikutus varhaiskasvatuksessa. Katsaus varhaiskasvatuksen väitöskirjoihin vuosilta 2006–2010. Oulu: Uniprint Oulu, 124–137.

Koivula, M. 2013. Yhteisöllisyyden rakentuminen päiväkodin arjessa. Teoksessa Marjanen, P., Marttila, M. & Varsa, M. (toim.) 2013. Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Juva: PS-kustannus, 19–45.

Kyrönlampi, T. & Määttä, K. 2013. Using children as research subjects: How to interview a child aged 5 to 7 years. Teoksessa Uusiautti, S. & Määttä, K. (toim.) 2013. How to study children? Methodological solutions of childhood research. Rovaniemi: Lapland university press. 51–65.

Laaksonen, V. & Repo, L. 2017. Kaveritaitoja: tietoa ja harjoituksia toimivan ryhmän rakentamiseen varhaiskasvatuksessa. Folkhälsan.

Laine, K. 2002. Vertaisryhmä ja syrjäytyminen. Teoksessa Laine, K. & Neitola, M. (toim.) 2002. Lasten syrjäytyminen päiväkodin vertaisryhmästä. Turku: Painosalama Oy, 13–37.

Laine, K. & Neitola, M. (toim.) 2002. Lasten syrjäytyminen päiväkodin vertaisryhmästä. Turku: Painosalama Oy.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

Marjanen, P., Ahonen, J. & Majoinen, L. 2013. Vertaissuhteet ja yhteisöllisyys. Teoksessa Marjanen, P., Marttila, M. & Varsa, M. (toim.) 2013. Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Juva: PS-kustannus, 47–73.

Mustajärvi, S. 2012. Yksin ryhmässä - Vetäytyvät lapset ja syrjäytyminen päiväkodissa. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37536/yksin-ryh.pdf?sequence=1> [viitattu 5.10.2016].

Niemelä, V. & Saariniemi, A. 2016. "Tulee itku ihan" 3–5-vuotiaiden lasten kokemuksia yksinäisyydestä. Opinnäytetyö. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/116003/niemela_veera_saariniemi_annakaisa.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 19.4.2017].

Nieminen, L. 2010. Lasten ja nuorten tutkimus: Oikeudellinen tarkastelu. Teoksessa Lagström, H., Pösö, T., Rutanen, N. & Vehkalahti, K. (toim.) 2010. Lasten ja nuorten tutkimus etiikka. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. 25–42.

Neitola, M. 2011. Lapsen sosiaalisen kompetenssin tukeminen – vanhempien epäsuorat ja suorat vaikutustavat. Väitöskirja. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/72512/AnnalesC324Neitola.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu 24.1.2018]

Ojala, N. & Poikola, S. 2010. Lasten kokemuksia ystävydestä Lassin vuoropäiväkodissa. Opinnäytetyö. PDF-dokumentti. Saatavissa:

http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/21502/Ojala_Ninni.pdf?sequence=1 [viitattu 19.4.2017].

Opetushallitus. 2017. Varhaiskasvatuksen lainsäädäntö. WWW-dokumentti. Saatavissa: http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/lainsaadanto/varhaiskasvatus [viitattu 10.5.2017].

Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2018. Uusi varhaiskasvatuslaki lausunnoille: lapsen etu keskiöön, henkilöstön koulutustasoa nostetaan. Tiedote. Saatavissa: http://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/uusi-varhaiskasvatuslaki-lausunnoille-lapsen-etu-keskioon-henkiloston-koulutustasoa-nostetaan [viitattu 22.2.2018].

Pörhölä, M. 2008. Koulukiusaaminen nuoren hyvinvointia uhkaavana tekijänä - miten käy kiusatun ja kiusaajan vertaissuhteille? Teoksessa Autio, M., Eräranta K. & Myllyniemi, S. (toim.) 2008. Polarisoituva nuoruus? Helsinki: Hakapaino Oy. 94–104.

Repo, L. 2013. Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. Jyväskylä: PS-kustannus.

Ruoppala, I. 1999. Lasten tutkimuksen eettisiä kysymyksiä. Teoksessa Ruoppala, I., Hujala, E., Karila, K., Kinos, J., Niiranen, P., Ojala, M. (toim.) 1999. Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy. 26–51.

Ruusuvuori, J. 2010. Litteroijan muistilista. Teoksessa Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) 2010. Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino. 424–431.

Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) 2010. Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino. 9–36.

Seban, A., Kearns, K., Hernandez, M. & Galvin, K. 2007. Predicting having a best friend in young children: Individual characteristics and friendship features. *journal of genetic psychology*. 168/1, 81–96. E-artikkeli. Saatavissa:

<http://web.a.ebscohost.com.ezproxy.xamk.fi:2048/ehost/detail/detail?sid=e31a6aa7-4e8c-42e8-a7c4-76d55fcb32db%40sessionmgr4007&vid=0&hid=4001&bdata=JnNpdGU9ZWwhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#AN=26288496&db=afh> [viitattu 20.4.2017].

Strandell, H. 2010. Etnografinen kenttätyö: Lasten kohtaamisen eettisiä ulottuvuuksia. Teoksessa Lagström, H., Pösö, T., Rutanen, N. & Vehkalahti, K. (toim.) 2010. Lasten ja nuorten tutkimus etiikka. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. 92–112.

Takala, A. & Takala, M. 1992. Psykologinen kehitys lapsuusiässä. Porvoo: WSOY

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2017. Tutkimustuloksia. WWW-dokumentti. Päivitetty 21.12.2017. Saatavissa <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tutkimustuloksia> [viitattu 6.3.2018].

Uusiautti, S. & Määttä, K. 2013. Many dimensions of child research. Teoksessa Uusiautti, S. & Määttä, K. (toim.) 2013. How to study children? Methodological solutions of childhood research. Rovaniemi: Lapland university press. 11–27.

Valli, R. 2001. Kyselylomaketutkimus. Teoksessa Valli, R. & Aaltola J. (toim.) 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 100–112.

Varhaiskasvatuslaki 19.1.1973/36

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Opetushallitus. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf [viitattu 20.2.2018].

Haastattelukysymykset

1. Johdattelu tarinasta "Seepra jäi tarinassa yksin, oletko sinä joskus jäänyt samalla tavalla yksin?"
2. Leikitkö täällä päiväkodissa joskus yksin? Haluatko kertoa kuinka usein? Leikitkö joka päivä tai viikko yksin?
3. Miltä se yksin leikkiminen tuntuu? Tykkäätkö leikkiä välillä yksin?
4. Mitä teet jos et löydä päiväkodissa leikkikaveria? Miltä se tuntuu?
5. Leikkiikö päiväkodissa joku usein yksin?
6. Jos olet huomannut tällaisen, mitä teet? Pitäisikö silloin tehdä jotain? Mitä pitäisi tehdä?
7. Mitä tarkoittaa sinun mielestäsi yksinäisyys?

Seepralla oli kaksi ystävää tarinan alussa, ja lopussa jopa kolme.

8. Millainen on sinun mielestä hyvä ystävä?
9. Onko sinulla täällä päiväkodissa ystäviä? Haluatko kertoa kuka?
10. Mistä tiedät hänen olevan ystäväsi? Mikä tekee (nimi) sinun ystäväsi?
11. Mitä teette yhdessä? Mitä yleensä teet ystävien kanssa?
12. Miten teistä on tullut ystäviä? Oletteko olleet kauan ystäviä?
13. Onko sinulla muualla ystäviä? (kotipihalla, harrastuksissa yms.)
14. Eläimet sai tarinan lopussa uuden ystävän. Onko sinun mielestäsi uusia ystäviä helppo saada?

Vanhempien kysymykset

1. Onko lapsenne

A) Tyttö

B) Poika

2. Lapsi on iältään

A) 3-4

B) 5

C) 6-7

3. Onko lapsellanne sisaruksia?

A) Kyllä

B) Ei

Ystävyys

1. Miten päiväkodissa on käsitelty ystävyys-aihetta?

2. Onko ystävyyttä käsitelty mielestänne riittävästi?

3. Oletteko käsitelleet ystävyyttä kotona? Millä tavoin?

4. Onko lapsellanne mielestänne ystäviä päiväkodissa? Entä muualla?

5. Miten lapsenne ystävyysuhteet näkyvät kotona? Käykö lapsenne ystävien luona kylässä? Käykö teillä muita lapsia kylässä?

Yksinäisyys

6. Miten päiväkodissa on käsitelty yksinäisyyttä?

7. Onko aihetta käsitelty riittävästi?

8. Oletteko käsitelleet yksinäisyyttä kotona? Millä tavoin?

9. Koetteko että lapsenne olisi yksinäinen? Miten tämä näkyy?

10. Onko lapsenne kertonut jonkun toisen lapsen olevan yksinäinen päiväkodissa? Miten toimitte ko. tilanteessa?

Tervehdys koteihin!

Opiskelemme Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa sosionomeiksi, ja opintomme ovat siinä vaiheessa, että teemme opinnäytetyötä. Teemme tutkimusta lasten ystävyyssuh-teista ja yksinäisyydestä. Tutkimuksemme päätavoite on saada selville lasten omia näke-myksiä ystävyydestä ja yksinäisyydestä. Toteutamme tutkimuksen haastatteluna 4-7-vuo-tiaille lapsille. Haastattelut ajoittuvat loppukevääseen 2017.

Haluamme myös kuulla teidän, vanhempien, näkemyksiä aiheesta ja tämän takia teemme teille kyselyn netin välityksellä, johon toivomme teidän vastaavan.

Äänitämme haastattelut tutkimuseettisistä syistä. Lopullisessa opinnäytetyössä nouda-tamme kuitenkin ehdotonta salassapitovelvollisuutta, joten emme mainitse lasten, tei-dän tai päiväkodin nimeä. Tutkimuksen päättyessä hävitämme nauhoitteet ja muut tunnistetiedot.

Pyydämme teiltä lupaa haastatella lastanne. Valitkaa sopiva vaihtoehto alta ja palaut-takaa tämän lapun alapuoli päiväkotiin XX.XX.2017 mennessä. Kiitos!

Kevät terveisin

Liisi Vakkila & Riikka Nurminen

XX.04.2017

Lapsen nimi _____

saa osallistua haastatteluun

emme halua lapsemme osallistuvan haastatteluun

Huoltajan allekirjoitus: _____

Päiväkoti Huiskilo Oy

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

Opiskelemme Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulussa sosionomi(AMK)-tutkintoon johtavassa koulutuksessa. Haemme organisaatioltanne tutkimuslupaa opintoihimme kuuluvan opinnäytetyön tekemiseksi.

Opinnäytetyömme tavoitteena on tutkia lasten omakohtaista kokemusta ystäväyydestä ja yksinäisyydestä. Tarkoituksenamme on kerätä tutkimusaineisto haastatteleamalla 4–6-vuotiaita lapsia kevään 2017 aikana, sekä tekemällä kyselyn lasten vanhemmille. Nauhoitamme haastattelut aineiston käsittelyn helpottamiseksi.

Pyydän tällä lupalomakkeella lupaa

- a) haastatella päiväkoti Huiskilon lapsia, sekä nauhoittaa haastattelut,
- b) toteuttaa kysely lasten vanhemmille,
- c) hyödyntää haastattelu- ja kyselyaineistoja opinnäytetyömme raportoinnissa ja tulosten esittämisessä. Valmis opinnäytetyö julkaistaan valtakunnallisessa Theseus-tietokannassa, jossa raportti on vapaasti saatavilla.

Sitoudumme noudattamaan hyviä tutkimuseettisiä periaatteita liittyen aineiston keräämiseen, säilyttämiseen ja salassapitosäännöksiin. Kerättävä aineisto on luottamuksellista. Henkilöitä ei mainita loppuraportissa omilla nimillään, ja mahdolliset suorat lainaukset tehdään tavalla, josta tutkittavaa ei voida välittömästi tunnistaa. Haastatteluaineisto ovat ainoastaan omassa käytössämme.

Osallistujat voivat halutessaan vetäytyä tutkimuksesta minä ajankohtana tahansa. Pyydämme vielä erikseen tutkimusluvan lasten vanhemmilta.

Annamme mielelläni opinnäytetyöstäni lisätietoja.

Riikka Nurminen ja Liisi Vakkila

040-XXXXXXX, riikka.nurminen@edu.xamk.fi, 050-XXXXXXX, liisi.vakkila@edu.xamk.fi

Opinnäytetyötämme ohjaa Arja Salakka. Halutessanne voitte olla myös häneen yhteydessä työhön liittyvissä kysymyksissä (arja.salakka@xamk.fi, puh. 040-XXXXXXX).

Tutkimusluvan myöntäminen

Annan Riikka Nurmiselle ja Liisi Vakkilalle luvan kerätä ja käyttää tutkimusmateriaalia kohdissa a-c mainituilla tavoilla.

Paikka ja aika

Allekirjoitus ja nimen selvennys